Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ✸ РІК XXIII, Нр 2 (119) МАРЕЦ - КВІТЕН 2011 ✸ КРЕНИЦЯ – ЛІҐНИЦЯ

Христос Воскрес!
Воістину Воскрес!

Витаме VI Конґрес Стоваришыня Лемків!

DN: cn=http://lemko.org, o=Walter Maksimovich,
ou, email=walter@lemko.org, c=US
'Date: 2011.08.09 22:14:07 -04'00

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

**Бесідуй, рад, гвар, повідай!
Товды ЛЕМ будеш собом
І шанувати Тя будут Люде**

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

(...) Была велика целєбра, дуже ш[illegible]жных слів про творчіст, значыня, велькіст і достойніст Покійника. Были представникы вельох середовиск, в котрых был і діял Новосільскій. Было гідні журналістів представників власти, духовеньства. Промовы на цмонтері были гладкы, добрі приготовлены, мудры, величаючы Творця во всіх аспектах. Не почула єм в них, хоц слухала єм барз уважні, ани єдного слова про рід Новосільскых з Одреховой, про родове джерело великого феномену.

Олена Дуць-Файфер, *Поза каноном – посмертні про Юрія Новосільского*, стор. 8

Презентувана горі знимка засьвідчат, же Епифан Дровняк мал вельку пошану серед своіх, кой сідит попри креницкій еліті. Засьвідчат тіж, же і сам він знал ціну свого роду і был сьвідомо гордий з осягнінь соплеменників. А має то місце іщы пред першым одкрытьом Го для сьвіта през львівского маляря Романа Турина!!!

(пт) *Епифан Дровняк – Никыфор на ново нобілітуваний!*, стор. 12

Час втіче з каждым дньом. 22 марця 2011 рока минуло уж 20 років як перший раз в історіі Лемкы/ Русины/ Руснаци з ріжных держав зышли ся на перший Сьвітовий Конґрес Русинів до Меджелаборец на Словациі (товды то была іщы Чехословация). Зышли ся не лем зато, жебы сами, своім голосом могли поділити ся своіма проблемами, але передовшитким, жебы ся взагалі... познати.

Андрий Копча, *Двадцет років тому в Меджелабірцях*, с. 13

Його ціле дальше жытя звязане было з Чехословаччыном, де знаний был як Gregorij Chomkovič. Початково працувал як науковий працівник в Moravskom zootechnickom výskumnom ústave v Brne. В 1926 році зробил докторат, а од 1928 рока был працівником Ústrednej kancelárie Zemědelskej rady pre Slovensko (Bratislava, пізнійше Trenčín). В роках 1929-1930 подорожувал по ріжных європейскых краях поглублюючы свої знаня.

Богдан Горбаль, *Лемківска зоотехніка*, стор. 18

Просил єм Бога, жебы мі дал щестя, але Він мі лем тілко повіл, же: ні, бо Він мене може поблагословити, але моє щестя залежыт од ня.

Просил єм Бога, жебы ня хранил од болести, але Він тілко мі повіл, же: ні, бо терпеливіст ня одведе од сьвіта і зближыт ґу Ньому. (...)

Гавриіл Гаттінґер-Клебашко, *Просьбы*, стор. 20

На передній стороні окладинкы: *Радісна багнітка*, фото: Петро Басалыґа

На задній стороні окладинкы: Беата Дишкєвіч, *Юрій Новосільскій*

Новины, не новины – не лем з Лемковины

♦ В 2010 році росийска телевізия (РТР Планета) награла документальний фільм *Трагедия Галицкой Руси*, тычучий ся подій 1914-17 рр. Шувні єдностороний з великоруского пізриня, єст і для нас незмірні цінний. Обізрити го мож на http://filmxe.ru/news/tragedija_galickoj_rusi_onlajn/2010-12-22-7518

♦ 11 січня в Президентскым Палаци в Варшаві одбыла ся історична, бо перша новорічна стріча президента РП Броніслава Коморовского з представителями православной суспільности. Стоособовій делеґациі нашой Церкви проводил Митрополита Сава.

Фото: Paweł Karczewski

♦ 15 січня в Готели Голідей Інн в Братиславі одбыл ся *Русиньскій Баль*, найбарже бодай репрезентацийне витаня нашого Нового Рока. Подібны, хоц скромнійшы *Меланіїны балі* обывали ся в час *Святых Святок* на Лемковині і во вшыткых закутинах сьвіта, де лем жыют нашы Руснакы.

♦ 21 січня в храмі Христа Спасителя в Москві вручено Премію Фонду Його Святости Патріархы Алексия II за 2010 рік. Тоту высоку нагороду отримал Православний Богословскій Факультет Пряшівского Університету. Нагороду перевзял декан ПБФ ПУ проф. др Йоан Зозуляк.

♦ 21 січня в Комплексі Шкіл Нр 1 в Ґорлицях одбыло ся екуменічне колядуваня сусідуючых зо собом трьох християньскых віроісповідань – римокатоликів, грекокатоликів і православных. З колядами выступили ансамблі „Іґніс", „Ручай" і „Роса".

♦ 22 січня ведений Д. Сидором Сойм Підкарпатскых Русинів орґанізувал конференцию посвячену 65-літю... *Жалобы корінных жытелів Підкарпатской Руси*, на спомин, што совітскым декретом з 22 січня 1946 р. на колишній Підкарпатскій Руси (автономічній за Чехословациі) покликано адміністрацийно-територіяльну єдиницю під назвом Закарпатска область Україньскої РСР.

♦ 25 січня одбыло ся в Варшаві наступне посіджыня робочой групы Спільной Комісиі Уряду і Национальных і Етнічных Меншын. Бесідувано м.ін над проєктом покликаня Інституту НіЕМ та Реґіонального Языка. Лемків репрезентувал ведучий Руской Бурсы Богдан Ґамбаль.

♦ 29-30 січня в Тересполи одбыл ся XVI Медженародний Фестиваль Східньославяньскых Коляд. Выступили хоры, векшыном малы, сельскы з Польщы та професийны з Білоруси і Украіны. Лемковину репрезентувал молодіжний хор „Надія" з Креници.

♦ 30 січня в ґорлицкій Рускій Бурсі орґанізувано шторічний *Вечер з Лемківском Колядом*. Хоц того рока выступило дакус меньше колядуючых груп (єдна была далеко поза домом), як все, была то барз святочна стріча не лем для ґорлицкых Лемків.

Фото: Андрий Малецкій

♦ 4 лютого в Крущичу (округ Куля) зачало ся факультатывне вчыня руснацкого языка для школярів основной школы. ...А виділо бы ся, же Руснакы Войводины од давна мают уж вшыткo дефінітывні уряджене.

♦ 7-12 лютого в Парафіяльным Домі при Церкви Св. Владиміра в Креници одбыли ся журналістычны варштаты, в якых участ взяло 30 молодых Поляків і Лемків. Орґанізаторами, зо середків Фундациі Оранж, были: Товариство Розпросторонюваня Традициі і Культуры Лемків з Креници та Стоваришыня Погранича з Ропы.

♦ 9 лютого стара церков-музей в Бортным выполнила ся нашыма колядами, з якыма выступили Юлія Дошна і веденый Мирославом Боґоньом ансамбль „Ручай". Орґанізатором концерту был Музей Дворы Карвациянів і Ґладышів в Ґорлицях.

♦ 11 лютого в будинку Міністерства Наукы і Шкільництва Выжшого одбыла ся стріча робочой групы покликаной в рамках Спільной Комісиі Уряду і Национальных і Етнічных Меншын – в справі опрацуваня основ функционуваня *меншыновой філології*. Нас репрезентувала член СКУіНіЕМ, др Олена Дуць-Файфер.

♦ 14 лютого в Інституті Русиньского Языка і Культуры Пряшівского Університету одбыли ся стрічы Спілкы Русиньскых Писателів Словациі і Словацкой Асоцияциі Русиньскых Орґанізаций. При тій нагоді презентувано тіж публикациі выданы в русиньскым языку в 2010 році.

♦ **21 лютого вмер Юрий Новосільскій, выдатний маляр і філософ, по вітци Лемко, звязаний з краківскым творчо-науковым середовиском. 26 лютого, по чыні похорону в місцевій православній церкви спочыл в Алеї Заслуженых на Раковицкым Цмынтері в Кракові (шыроко чытай на дальшых сторонах).**

♦ 25 лютого в Музею Никыфора в Креници отворено попленерову выставу місцевого обьєднаня творців „Ґалерея під Каштаном". На вернісажу выставі зазначыли ся тіж – так тематычні як і персональні, приявністю творців – лемківскы акценты.

♦ 26 лютого Стоваришыня *Руска Бурса* в Ґорлицях орґанізувало традицийне пущаня. Як належне лемківскому пущаню – при богатым гостинным столі было дуже музыкы, сьпіву та нескрываной русначой радости.

We Włoszech Trzech Króli świętuje się bardziej niż Boże Narodzenie

(...) *W Polsce dość długo nie obchodziliśmy oficjalnie tego swięta.* W 1960 roku władze komunistyczne wykreśliły je z wykazu świąt państwowych. Msze św. trzeba było organizować tylko wieczorem, gdy ludzie wrócili z pracy. Ale nadal je obchodzili, bo to jedno z najważniejszych świąt w roku liturgicznym – Objawienia Pańskiego. Trzech Króli to nazwa potoczna. U nas jest trochę marginalizowane, ale w krajach, gdzie jest ono od dawna dniem wolnym od pracy, np. we Włoszech, bywa świętowane tak samo lub nawet bardziej niż Boże Narodzenie. Przez miasta przechodzą procesje, błogosławi się domy. (...) (rozmowa Marty Paluch z ks. Romanem Pindelem, profesorem biblistyki na Uniwersytecie Jana Pawła II w Krakowie, *Gazeta Krakowska*, 5-6 stycznia 2011)

Dlaczego wziąłem ten tekst do naszej kolumny z łemkianami, jeśli ich w nim niby nie ma? A może jednak (w sensie zachowywanej u Łemków ortodoksji chrześcijańskiej) są?! Co potwierdzać i – nie ukrywam – łechtać serduszko zdawałby się też poniższy tekst profesora Ryszarda Tadeusiewicza:

Dary Trzech Króli w 2011

(...) Przed nami kolejne święto, które od początków chrześcijaństwa było najważniejszym świętem w roku religijnym. Dziś nazywamy je świętem Trzech Króli, ale dawniejsza tradycja wiąże ten dzień z faktem publicznego objawienia Chrystusa, z ukazaniem Go ludziom. Kościół prawosławny zachował pierwotną grecką nazwę tego święta: Epifania. Słowo to oznacza zjawienie się, ukazanie się bóstwa w ludzkiej postaci i oddaje istotę tego święta. (...)

Przywołując w tym tekście nazwę Epifania chciałbym zwrócić uwagę, że w słowie Epifania zachowany jest – jak owad w bursztynie – związek początków chrześcijaństwa z językiem greckim. Ten właśnie język był najbardziej rozpowszechniony wśród wielu narodów zamieszkujących wschodnią część Imperium Rzymskiego, zaś w samym Rzymie także był znany i niemal równie popularny jak urzędowa łacina. Nic więc dziwnego, że właśnie język grecki był nośnikiem chrześcijaństwa – religii, która przecież powstała i rozwinęła się początkowo na Wschodzie.

Po podziale Kościoła na wschodni i zachodni (w 1054 roku) w naszym kręgu kulturowym językiem Kościoła stała się łacina. Jednak związek chrześcijaństwa z językiem greckim był tak silny, że jeszcze w 1410 roku idące do boju pod Grunwaldem hufce polskich rycerzy śpiewały Bogurodzicę ze słowami Kyrie eleison (po grecku „Panie zmiłuj się") po każdej strofie.

A zatem świętując jutro Trzech Króli nie zapominajmy o pięknym słowie Epifania, bo pod taką nazwą to święto się narodziło w III wieku i przetrwało stulecia w Kościele prawosławnym. (...) (profesor Ryszard Tadeusiewicz, *Gazeta Krakowska. Opinie*, 5-6 stycznia 2011)

Bogurodzico Dziewico, najstarsza zachowana polska pieśń, to oddzielny piękny temat, jeden z dowodów względem pierwotnego związku polskiego chrześcijaństwa ze Wschodem, tu już konkretnie – słowiańskim Wschodem, gdzie *Bohorodice Dievo / Bohorodyce Divo* do dzisiaj pozostaje w kanonie codziennych modlitw. A *Kyrie eleison – Panie zmiłuj się*, w kręgu wschodnich Słowian – *Gospodi pomiłuj / Hospody pomyłuj?...* Jeszcze za mojej młodości pozostawało wśród sąsiadów Polaków jako fraza prześmiewcza (że nic innego w cerkwi się nie śpiewa). ...Jak fajnie na fajne zmienia się nasz świat! Profesorowie piszą w zwykłych gazetach, znaczy się dla „zwykłych" sąsiadów, takie fajne rzeczy! Co prawda, jeszcze ostrożnie... Aliści dlatego, żeby za dużo grzybków nie było w (wigilijnym) barszczu.

Beskid ręką Meksykanki

„Jak lipnianie słońce do worka łapali", „O smoku znad Łabowca", „kogucik i kurka" – wkrótce stare łemkowskie gawędy poznają mieszkańcy Meksyku i innych krajów Ameryki Łacińskiej. Znajdą się one w zbiorze baśni narodów zagrożonych wyginięciem. Na razie osobny tom tylko rusińskich opowieści wydało stowarzyszenie „Kyczera".

– Książka powstała z myślą o najmłodszych, bo lektur, na których nasze dzieci mogłyby się uczyć języka, poznawać tradycje i widzenie świata ich dziadów, bardzo nam brakuje. Ta od razu została zatwierdzona przez Ministerstwo Edukacji Narodowej jako lektura pomocnicza do nauki języka łemkowskiego – wyjaśnia Starzyński.

Zbiór liczy ponad 40 bajek. Część z nich Jerzy Starzyński usłyszał od ludzi, którzy powtarzali historie zasłyszane od dziadów. Inne wyszukał w przedwojennych gazetach i zapisach etnografów. W redakcji pomagała mu Anna Rydzanicz, była dziennikarka „Konkretów".

Do tomu zostanie dołączona płyta. Będzie można na niej wysłuchać opowieści, które przeczytają Petro Murianka, Julia Doszna, Teodor Gocz i inni Łemkowie znakomicie posługujący się swoim językiem.

Ilustracje do książki wykonała Julietta Gonzales-Springer, Meksykanka, która na stałe mieszka we Wrocławiu. Ma indiańskie korzenie. Starzyński poznał ją przy okazji Festiwalu „Świat pod Kyczerą", kiedy pomagała mu ściągnąć do Legnicy meksykańskich tancerzy. Juliettę zainteresowały losy i sytuacja Łemków. Razem wymyślili, że wydadzą zbiór baśni ginących narodów, żeby pokazać problem. (...) (RH, *Konkrety*, 12 stycznia 2011

Antypolski wiec We Lwowie

Hasła przyłączenia do Ukrainy ziem znajdujących się m.in. w Polsce padły w sobotę we Lwowie, na wiecu poświęconym Dniu Jedności Ukrainy. – poinformował lwowski portal internetowy Zaxid.net.

Żnany z antypolskich poglądów były deputowany lwowskiej rady obwodowej Rostysław Nowożenec nawoływał do oderwania od sąsiednich państw terenów, które – jego zdaniem – są etnicznie ukraińskie. Wtórował mu Jurij Szuchewycz, syn komendanta Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA), Romana Szuchewycza.

– *Straciliśmy Łemkowszczyznę, Nadsanie, Chełmszczyznę i Podlasie, które weszły w skład Polski, oraz ziemię brzeską i Homelszczyznę, które znajdują się na Białorusi* – mówił Nowożenec. W tym kontekście wymienił także należące do Rosji wschodnią Słobożańszczyznę i Kubań oraz mołdawskie Naddnie-

strze i południową Bukowinę, która jest częścią Rumunii. (...) (Jarosław Junko /PAP/, *Dziennik Polski*, 24 stycznia 2011)

Kurde – zobacz! Łemkowszczyzna na drodze powrotu do macierzy jest na pierwszym miejscu! A ktoś tam miałby obiekcje względem *Łemkiw szczyny*!

Na czterech filarach

Po raz dziesiąty oddział Akcji Katolickiej w Muszynie zorganizował spotkanie duchownych i świeckich z okazji Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan.

Nabożeństwo słowa Bożego celebrowano 22 stycznia w muszyńskim kościele pw. św. Józefa. Modlitwie przewodniczył bp Wiesław Lechowicz. Uczestniczyli w niej duchowni greckokatoliccy z Krynicy i słowackiego Czircza, przedstawiciel Kościoła prawosławnego również z Krynicy, proboszcz wspólnoty luterańskiej z Nowego Sącza oraz przewodniczący krynickiego zboru baptystów. Śpiew prowadzili krynicki chór prawosławny oraz schola parafialna z Muszyny. (...)

Po liturgii odbyła się wspólna agapa. – Widzę sens tych spotkań, zwłaszcza na tym terenie, gdzie stykają się różne kultury i wyznania. To przekłada się potem na codzienne kontakty. Łatwiej nam jest ze sobą rozmawiać – mówił ks. Bogusław Skotarek, dziekan krynicki. Radości nie ukrywał ks. Popowec, który przywiózł grupę młodzieży z Czircza. – Dzisiejszą modlitwą rozpoczynamy niejako rok i chcemy, by ona wyznaczała nam cel, budowanie porozumienia i jedności – wyjaśniał duchowny. Wartość ekumenicznych nabożeństw podkreślał też ks. Dariusz Chwastek, proboszcz sądeckich ewangelików. – Żyjemy i pracujemy obok siebie. Wspólna modlitwa pomaga nam we wzajemnym poznaniu i szanowaniu naszej tożsamości – mówił ks. Chwastek. Nadzieję, że takie spotkania będą się odbywać częściej, nawet cztery razy w roku, ma Adam Mazur, prezes muszyńskiego oddziału AK. (Ks. Zbigniew Wielgosz, *Gość Niedzielny / Gość Tarnowski*, 30 stycznia 2011)

Jedni kapłani to *duchowni*, inni *księża*, jeszcze inni – *proboszczowie*, tylko prawosławny – *przedstawiciel*. Czy to uczulenie ks. redaktora nie poddające się balsamowi ekumenii?

Binczarowa obawia się osuwiska

W przysiółku Binczarowej, położonym u stóp góry Dził, krótkotrwała odwilż wywołała ogromną panikę. Zmrożone, potężne osuwisko odtajało i znowu sunie na domostwa. Ziemia pęka w nowych miejscach. Jej zwały blokują koryto potoku i tworzą spore jeziora.

Ludzie mają już dość życia w lęku, że błoto może pogrzebać ich żywcem. Mówią, że trzeba rozważyć utworzenie na stuhektarowym obszrze klęski osuwiskowego rezerwatu przyrody, skoro geolodzy i inni specjaliści nie widzą sposobu, jak wygrać walkę z żywiołem, a administracja rządowa nie ma pieniędzy na kosztowne prace zabezpieczające zagrożone gospodarstwa. (...)

– Straciliśmy możliwość uprawiania pól, bo tak popękały, że nawet chodzić się nie da – opowiada Renata Mółka. Wciąż ma nadzieję, że coś zatrzyma górę i ziemia znów będzie mogła dawać plony. (...)

– To była żywicielka dla całej naszej rodziny. A w tamtym roku nie zebraliśmy już niczego z pola. Teraz wszystko trzeba kupować. Skąd na to brać pieniądze? – pyta młoda kobieta. – Był tutaj wojewoda Kracik. Ze mną i wójtem grybowskiej gminy Piotrem Krokiem wdrapał się na sam szczyt góry, której zbocze stało się osuwiskiem. Obiecał pomoc, przysłał geologów. Dzięki temu wiemy, że zbocze trzeba odwodnić. To jednak gigantyczne zadanie. A maszyny tam nie wjadą. (Stanisław Śmierciak, *Gazeta Krakowska*, 9.02.2011)

Ja też mam nadzieję, że *coś*, a może Coś (jeśli maszyny tam nie wjadą) *zatrzyma górę i ziemia znów będzie mogła dawać plony*. Jej prawowitym właścicielom.

NIK: jest bałagan w dokumentach

Magurski Park Narodowy (MPN) znajdujący się w Beskidzie Niskim na pograniczu Małopolski i Podkarpacia jest o prawie 600 ha mniejszy, niż pierwotnie planowano.(...)

NIK skontrolował siedem z 23 polskich parków narodowych i wykrył wiele uchybień. Wśród nich brak wpisów do ksiąg wieczystych. Zwłaszcza skala tego problemu jest olbrzymia.(...)

– Faktycznie, nie mamy wpisów do ksiąg wieczystych na wiele działek w Beskidach. Do tej pory czeka na rozpatrzenie 250 wniosków Łemków o odzyskanie bezprawnie zabranych im gruntów w czasie akcji „Wisła" w 1947 r. – potwierdza Lesław Leśniak, zastępca dyrektora Magurskiego PN. (...)

W przypadku MPN park miał obejmować obszar 19,9 tys. ha, a teraz okazało się, że jest mniejszy i ma zaledwie 19,3 tys. ha. Lesław Leśniak tłumaczy zaistniałą sytuację pospiechem w tworzeniu przed laty dokumentacji MPN. (...) (Magdalena Jadach, *Gazeta Krakowska*, 9.02.2011)

No i po co było tak się spieszyć! Przecież Góry nigdzie nie uciekną. Najwyżej zmienią właścicieli...

Każdy jego obraz był ikoną

Jerzy Nowosielski zmarł wczoraj w Krakowie w wieku 88 lat. Był artystą, który w niezwykle spójny sposób łączył swoją codzienną postawę życiową z twórczością plastyczną. Jego prace były odzwierciedleniem poglądów, które wyznawał jako filozof i teolog prawosławny. Te dwa jego intelektualne oblicza były nie mniej ważne od bycia malarzem, a w szczególności – pisarzem ikon.

Nowosielski urodził się w 1923 r. w Krakowie. Tu studiował na ASP, był asystentem Tadeusza Kantora. Został wychowany w liturgii wschodniej, sztuką saktalną zajmował się już w okresie socrealizmu. Wkrótce po swojej debiutanckiej wystawie reprezentował Polskę na biennale w Wenecji i Sao Paulo. Do jego najbardziej znanych prac należą monumentalne malowidła w kościołach w Lourdes, w Nowej Hucie i Warszawie. (...)

– Każdy jego obraz był ikoną, niezależnie, czy była to abstrakcja, akt, czy pejzaż – mówi krakowski manchard, historyk sztuki, przyjaciel i opiekun artysty Andrzej Starmach.

Nowosielski był także hojnym filantropem oraz mecenasem młodych artystów. (MIN, PAP, *Gazeta Wyborcza*. Kraków, 22 lutego 2011)

Więcej o Profesorze Jerzym Nowosielskim na następnych stronach.

Komentarze: pt
(ale się tym razem nagadałem!)

Malarz, którego musnęły anioły

MAGDA HUSARSKA-SZUMIEC
URSZULA WOLAK

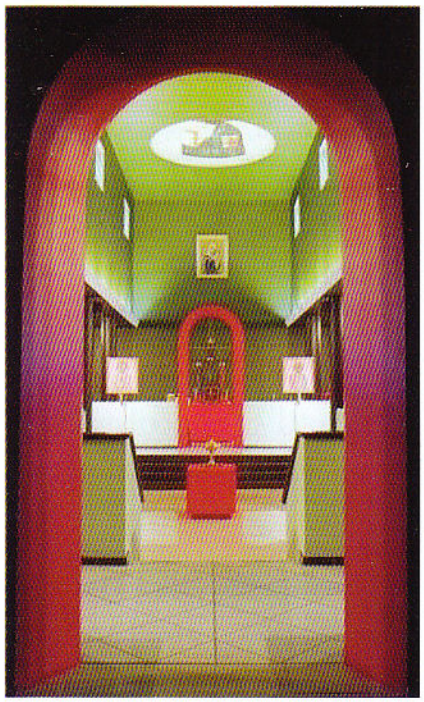

Pewna legenda z kręgów chrześcijaństwa Bliskiego Wschodu głosi, że gdy urodzi się nowy człowiek, przy jego kołysce gromadzi się tłum aniołów. Jeden z nich ma być przecież aniołem stróżem nowego człowieka. W tym tłoku i zamieszaniu zdarza się, ale bardzo rzadko, że któryś z aniołów dotknie nieświadomie skrzydłem dziecka. W wyniku takiego dotknięcia z dziecka wyrasta poeta, artysta lub filozof. Wydaje się, że profesora Nowosielskiego dotknęło swymi skrzydłami przynajmniej kilka aniołów – powiedział w jednej z rozmów prawosławny duchowny i autor esejów o malarzu, Henryk Paprocki.

Patrząc dziś na twórczość zmarłego przed dwoma dniami w Krakowie Jerzego Nowosielskiego, nie można się z nim nie zgodzić. I nie chodzi tu wyłącznie o różnorodność technik malarskich czy motywów, po które sięgał artysta. Niemal każdy jego obraz mówi tyle o człowieku i świecie, z którym on się zmaga, i to zarówno na poziomie fizyczności jak i metafizyki, że niejeden anioł musiał w tym palce maczać.

Nie bez znaczenia było też rozdarcie Jerzego Nowosielskiego, życie na rozdrożu, spowodowane wpływami, jakim podlegał od urodzenia. Otóż Jurko – jak mówił do niego ojciec – przyszedł na świat w 1923 roku w rodzinie, w której ścierały się z sobą dwie religie i kultury. Ojciec był Łemkiem i chciał, żeby syn uczestniczył w życiu mieszkającej w Krakowie prawosławnej mniejszości, matka z kolei była katoliczką, która pragnęła wychować dziecko według swojej tradycji. Nawet wysłała je do krakowskiego Gimnazjum Pijarów, co niewiele dało, bo był to zakon niezwykle tolerancyjny. Księża przypominali Jurkowi o świętach greckokatolickich, zwalniając go nawet w te dni z lekcji. (...)

Podczas okupacji zaczął uczyć się w Kunstgewerbeschule. To była jedyna humanistyczna szkoła tolerowana przez Niemców, która przyciągnęła wielkie artystyczne osobowości, takie jak Tadeusz Kantor czy Jerzy Skarżyński. Tu Nowosielski poznał też swoją przyszłą żonę Zofię, z którą miał przeżyć kilkadziesiąt lat. Jednak szybko przerwał naukę w krakowskij uczelni, bo bojący się o syna rodzice namówili go, by wstąpił do prawosławnego klasztoru pod Lwowem. Bez wątpienia życie w surowej regule wpłynęło na rozwój duchowy artysty, który na dodatek miał szanse poznać tam tajniki malowania ikon. Staną się one jednym z najważniejszych nurtów jego twórczości. – Ikona jest ważniejsza w głoszeniu Ewangelii niż urząd nauczycielski w Kościele i wszyscy biskupi razem wzięci – twierdził artysta.

Zresztą w pewnym momencie twórczość religijna zdominuje twórczość Nowosielskiego. Jego ostatnią pracą, jaką wykona, będzie krzyż dla kościoła dominikanów na warszawskim Służewcu. O głębokiej religijności świadczą też powtarzane przez artystę słowa – Wszystkiego na świecie się boję, nie boję się tylko Chrystusa.

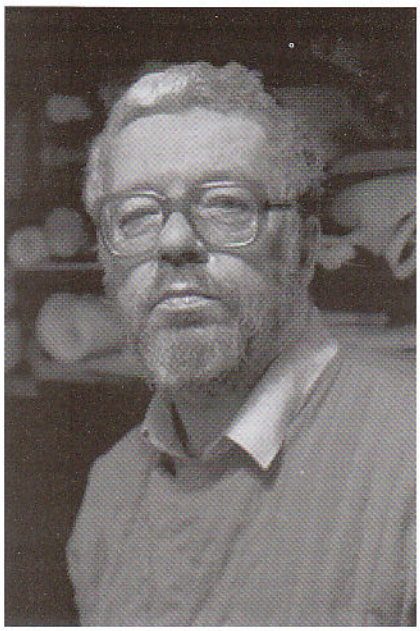

fot. Włodzimierz Wasyluk

– Odwrócił zatem relację między Bogiem a człowiekiem, przełamując bytujące w naszej świadomości powszechne przekonanie o bojaźni bożej – mówi nam Krystyna Czerni, krytyk i historyk sztuki, i dodaje – Wielokrotnie miałam okazję być świadkiem, kiedy malarz prowadził swoje słynne heretyckie wywody-monologi, przypominające performance. To były bardzo zabawne momenty. Nowosielski słynął bowiem z wyrafinowanego poczucia humoru, które opierało się na erudycji. Wcielając się w heretyka rozbawiał swoich słuchaczy. Twierdził, że prawdziwie wierzący człowiek może sobie na to pozwolić, gdyż jest świadomy swoich myśli i czynów. W rozmowach o wierze często zaskakiwał biskupów i profesorów, a jego szeroka wiedza przyprawiała ich o zaklopotanie.

Mimo tego w życiu artysty nastąpił moment, w którym przestał na jakiś czas wierzyć. Wtedy najistotniejszym punktem oparcia stało się dla niego malarstwo. Po skończeniu Akademii Sztuk Pięknych przeprowadził się z żoną do Łodzi. Wówczas to zaczęły powstawać pejzaże fabrycznego miasta. Nie porzucił ich również

po latach, kiedy wrócił do Krakowa. Ze swojego mieszkania przy ulicy Lubicz obserwował tramwaje, pociągi, torowiska. Trafiały one na jego płótna, stając się jednym z malarskich motywów.

Jednak chyba największe znaczenie w tym okresie i przez wiele kolejnych lat miało dla niego malowanie kobiecych aktów. Najpierw ucieczka w erotykę była swego rodzaju odreagowaniem traumy wojennej. Z czasem – według Krystyny Czerni – spojrzenie artysty złagodniało. – Jednak do końca zachowa cień niepoprawnej fantazji łączącej erotyzm z przemocą. Marząc o ciele wyzwolonym, Nowosielski będzie malował ciało ujarzmione. Nawet masywne pływaczki i sportsmenki poddawane są u niego dziwnej, erotycznej musztrze.

I znowu sprzeczności i znowu nieprzystające do siebie światy, które które spotykały się u Nowosielskiego na różnych poziomach, tak jak odwaga awangardy z powagą sztuki bizantyjskiej. I do tego jeszcze abstrakcja, która na długo zagościła w twórczości artysty, polichromie i wystrój katolickich i prawosławnych świątyń. Oj, będą się miały o co spierać fruwające w niebie anioły. I chyba im się nie uda rozstrzygnąć, który talent malarza należy do której niebiańskiej istoty. Choć kto wie, na wysokościach wszystko jest możliwe.

Korzystałyśmy z albumu Krystyny Czerni „Nowosielski"

(*Polska Gazeta Krakowska*, 23 lutego 2011)

Na poprzedniej stronie: Cerkiew greckokatolicka w Białym Borze wg projetu Jerzego Nowosielskiego.

Szanowne Autorki niezbyt siedzą w życiorysie Profesora Nowosielskiego, mówiąc: *Ojciec był Łemkiem i chciał, żeby syn uczestniczył w życiu mieszkającej w Krakowie prawosławnej mniejszości* Ojciec Nowosielskiego (pochodził zapewne ze starego sołtysiego rodu w Nowosielcach /urodził się w nieodległej Odrzechowej/), a zatem i młody Jurko byli grekokatolikami. Jerzy Nowosielski do prawosławia przyszedł sam, poprzez własne przemyślenia, poszukiwania duchowości. (pt)

O Nowosielskim mówią:

Krystyna Czerni
autorka monografii Nowosielskiego

● To był najwybitniejszy współczesny polski malarz. Artysta totalny, ktos z tradycji Matejki i Wyspiańskiego, artystów, którzy wchodząc do swiątyni, ogarniali witraże, ściany i ołtarz i potrafili tę całość wyreżyserować. W wydawnictwie Znak jest już złamana moja biografia Nowosielskiego – „Nietoperz w świątyni", tytuł to cytat z jego przyjaciela Tadeusza Różewicza. Im dłużej zajmowałam się Nowosielskim, tym istotniejszą stawała się dla mnie jego teologia, jeszcze przez nas nieodkryta. Na naszym poziomie religijności narodowej do niej na razie nie dorośliśmy. On używał terminu „prawosławie otwarte", jego teologia była panreligijna, wychodziła w stronę religii pozachrześcijańskich. Zajmowałam się wieloma artystami sakralnymi, ale nie spotkałam drugiego o tak żarliwej wierze. Miał swoje własne połączenie z Bogiem. • NOT. J.SZ

Andrzej Osęka
historyk i krytyk sztuki

● Nowosielski był malarzem sakralnym nie tylko dlatego, że malował wyposażenia cerkwi unickich czy prawosławnych. Cała jego koncepcja sztuki oparta była na ikonie, którą interpretował po swojemu. (...) Tajemnica jego sztuki polega na niebywałej muzyczności – linii i koloru. Malował szybko, był zdumiewająco nieomylny, miał dar harmonii, jakby malował według wewnętrznej partytury. Świętego Łukasza pokazywano zwykle jako tego, którego pędzel prowadził anioł. Pędzel Nowosielskiego też prowadził anioł. Awangardowi artyści śmiali się zresztą z niego, że maluje anioły. Ale on mówił, że anioł jest zawsze nowoczesny. Picasso powiedział kiedyś: „Ja nie szukam, ja znajduję". To odnosi się też do Nowosielskiego. NOT. J.SZ.

Anda Rottenberg
krytyk sztuki

● Był postacią wyjątkową w sztuce polskiej. Przesądziła o tym związana z jego łemkowskimi, unickimi korzeniami głęboka duchowość jego dzieł. Był przy tym twórcą na wskroś nowoczesnym. Dziś mało kto pamięta, że Nowosielski zaczynał od malarstwa abstrakcyjnego. Był uczestnikiem zorganizowanej w 1948 r. I Wystawy Sztuki Nowoczesnej w Krakowie. W polskiej sztuce nie było drugiego malarza, któremu udałoby się przenieść sztukę ikony w sferę malarstwa świeckiego.

Był znawcą prawosławnego sposobu malowania i posiadł sztukę uprawiania go, ale używał tej trudnej techniki do tworzenia nie tylko dzieł religijnych, lecz także obrazów o pozornie świeckiej tematyce. Dlatego obcując z jego obrazami – portretami czy martwymi naturami – mamy wrażenie obcowania z rzeczywistością sakralną. Przejąć starą tradycję malarską i zaaplikować ją do nowej, własnej tematyki – ta sztuka udaje się nielicznym.

Był artystą osobnym, nie pozostawił w Polsce oczywistych następców, choć na pewno wywarł wpływ na twórców inspirujących się sztuką prawosławną, takich jak Leon Tarasiewicz. Mimo wysiłków polskich historyków sztuki, z trudzem przedzierał się do zachodniego widza. Kto wie, może era Nowosielskiego dopiero nadejdzie • NOT. JFK

Andrzej Starmach
marszand i przyjaciel Nowosielskiego

● Na starcie niespecjalnie się Jerzemu powodziło, ale jeśli ktoś go poprosił o pomoc, dawał mu obraz. Mówił: „Nic innego nie mam, ale spróbuj to sprzedać". Gdy wyszedł na swoje, rozdawał także pieniądze. Nie zdarzyła się chyba w Polsce żadna aukcja charytatywna, na którą Nowosielski by czegoś nie ofiarował. Poznaliśmy się w 1973 r. przez malarza Tadeusza Brzozowskiego. Stawał się dla mnie coraz ważniejszą osobą, a przez ostatnie lata po prostu się nim opiekowałem. Jakoś mogłem mu się zrewanzować za to, co mu zawdzięczalem wcześniej. Był dla mnie przyjacielem, mentorem, a od czasu śmierci mego ojca – także drugim ojcem. NOT. MIN

(*Gazeta Wyborcza. Kultura* z 22 lutego 2011, s. 14)

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Поза каноном – посмертні про Юрія Новосільского

Як бы сьі не освоювати, як бы до нєй не привыкати, то і так все буде для нас якісым потрясаючым дознаньом, чымси што нас дітхне аж до глубокой середины душы тым, же то уж, же скінчыло ся жытя.

Про хвороту і вылучыня ся з того світа Юрія Новосільского знала єм од давна. Мала єм інформациі про Його запертя ся в своім духовым світі без контакту з шыршым земскым окружыньом, про його "перебываня на пустыни" – приготовлюваня ся до смерти. Але коли Яков (мій сын), прочытал і такой мя поінформувал – вмер Юрій Новосільскій - як за каждым разом, сильно мя тото порушыло, так, як порушат смерт близкой особы, хоц бы і в як достойным віку вмерала. Близкой? Гей, близкой. Ту не ма што і перечыти і пояснювати. Для Якова было то очывидне. О пару хвиль пізнійше кум Богдан Ґамбаль дзвонит – "шыкуй ся на похорон". Для нас то ясне – так было як вмер Петро Фецiца, Теодор Курило... так было і тепер. Наступний Великій сосеред нашых, гев в Кракові жыючых. Неє найменшого сумніву, же близкій, хоц бы і як великій не был. Усталила єм лем з Богданом, што має на вінци быти написане. Бо в такій ситуациі знаме, же то мы в імени "Руской Бурсы" і "Стоваришыня Лемків" маме вінец зложыти і достойні заакцентувати, же тот Великій для світа чловек, то наш краян, сын лемківскої землі в своіх вітцьовых коренях.

Святой памяти Юрія Новосільского знала єм од давна. На все уж лишыт ся мі пред очами вид невысокого, припоминаючого мойого уйка Ваня, діда Лукача ци знаного з фотографій Никыфора, чловека, котрий малыма тихыма кроками выходил пред кінцьом служьбы з Каплиці Святой Дороты в готыцкым костелі Св. Катерины, де краківскы грекокатолікы през долгы рокы (закля ім не оддали іх давного храму на Вісльній) молили ся пред іконостасом/темплоном, якій згідно зо старом грецком формом совершыл для них Новосільскій. Выходил все о єдным часі, перед піл єденадцетой, жебы стигнути на богослужыня до православной церкви на Шпытальній. Там тіж были його іконы і тот духовий настрій, котрий при іх влияню творил ся в храмі. Знал бо Новосільскій, як нихто зо сучасных, понимати теологічну і естетычну суть старохристияньской і візантийской ікony і творити (а не лем одтворювати) єй і днес. Знал якє значыня ма она для молитвы і получыня чловека з Богом. Але про тото пак...

Тепер іщы од себе про моє приближуваня ся до феномену того духового Великана, котрий был найвыжшым приміром творчого выкорыстаня культурово-духового богацтва, якє мож черпати з лемківскых корени. Гей, з лемківскых, про што мала єм нагоду з Новосільскым бесідувати, што мала єм можніст крок по кроку одкрывати, досвідчати праві як теофанію. Без студий на істориі штукы, де завдякы Проф. Ружыцкій-Бризек познавала єм не стереотыпы лем суть старохристияньской і візантийской естетыкы і іконопису і без моіх самодільных студий лемківской духовости, не была бым в силі дійти до Новосільского. Так дійти, жебым одчувала го серед своіх найвекшых, найглубше повязаных з лемківскым простором рідных. Так бо мам Юрія Новосільского вміщеного в своім і емоцийным і інтелектуальным приниманю. Уж як член обох краківскых парохіяльных спільнот Східньой Церкви, в котрых спільнотах і я ся розпознаю, але тіж як постать, котра інспірувала мя в ріжных ситуациях до допоминаня ся ци вказуваня найчастійше цілком помияного його лемківского родоводу, был мі шторaз ближший. Магістерска праца єдного колегы з нашой семінарской специялізациі з візантийской штукы, вельо прац Новосільского на авкциі творів штукы зорґанізуваній през Фундацию "Рутеніка", творчы варштаты заінспіруваны малярством того артысты в Національным Музею в Кракові, промоциі книжок і альбумів з його творами, ци магістерска праца писана уж през мойого магістранта про выходжыня Новосільского поза каноны – то лем выбраны приміры акций, в котрых фурт отерала єм ся о феномен того артысты.

Прото на сімдесятьоліття його народжыня (1993) записала єм на касеті проведену з ним бесіду, в котрій безпосередньо ся звідую про значыня лемківского родоводу для творчой і особистой достоменности. Товды уж стало ся для мене ясне, же не мылю ся, не надінтерпретую, ци творю лем штоси, што мі потрібне і чого жду.

⇦ Ю. Новосільскій, *Церков в блакыті*

Гей, без лемківскых корени не было бы феномену Новосільского. Сам то прекрасні выразил, бесідуючы, же Лемковина то його духова вітчызна на земли, бо, як відомо з візантийской теології, основна вітчызна чловека єст там, де тепер уж ся находит покійний Юрій. Але закля ся гын нашол, през полне 88 років свойого гев, на земли перебываня, свідчыл з полным оддаңом про правду чловечого бытя. А тоту правду виділ стисло повязуючы єй з духовом, а не історичном реальністю. Прото в бесіді зо мном фурт підкрислял, же Лемковина то феномен, котрий характеризує ся перениканьом, перекрачаньом границь. Так як творчіст і теологічна думка Юрія Новосільского была ефектом выходжыня поза ци понад канон, так Лемковина понад канонами была його духовом вітчызном. Прото так само, як в своіх іконах, згідно з візантийском естетыком і теологійом одтварял реалізм, але не історичного (змінного) світа, лем реалізм духового простору в його абсолюній сути, так і лемківска достоменніст істнувала в ним не на історичний (запертий в ідеологічных границях) спосіб, лем была в ним як суть його духовости. Коли застановити ся, чом підкрисляна през самого творця і през вшыткы будуваны вколо него інтерпретациі і характеристыкы, духовіст православія, котра го створила, не сперала му ходити до грекокатолицкой церкви, писати іконы для православных греко і римокатолицкых храмів, чути ся понад ограничаючыма канонами, то найдеме одповід в тым способі бытя православным, якій знаний єст з лемківского духового простору. Зрозуміла єм тото, коли рецензент праци мойого магістранта про Новосільского, знавця православной теології, підкрислил в рецензиі, же штоси є незгідне з православном доктрином, а для мене то было вполни згідне з такым проявом православія, якій маме на Лемковині. Вчений бесідувал про канон, а творец выходил поза нього.

На похороні того великого творця, його приятель Отец Генрик Папроцкій повіл в прекрасній проповіди, же Юрій Новосільскій творил для будучых поколінь, бо аж товды буде зрозуміла його штука і його думка. Такє саме мам думаня, коли чую і чытам рецензиі його творчости, запераючы го в теперішнім, фурт обовязуючым категоризуваню, розділяючым вшытко од вшыткого – штуку світску од сакральной, форму од барвы, анатомію од духа, догмы ци принципы такой релігіі од інчой. То наше сучасне кавальцюваня світа з привычком розумліня/поймуваня го на раціональний спосіб, котрий приглядат ся каждому аспектови оддільні і аналітычні. Новосільскій был великым синтетыком, чловеком, котрий найперше чул а пак розуміл своє глубокє цілістне одчутя – на спосіб теофанічний – моністычности світа, де істина містит ся в ідеі а материя єст лем єй іпостазом, котра в своій змінности нияк не нарушат правды єдиного небесного, вільного од тлінной материі быту. Прото ани в малярстві ани в теологічно-філософскій думці не ма Новосільскій в днешнім світі собі рівных, знаючых представляти духову реальніст в єй понадчасовій сути, а не змінну, полну нич не значучых принагідных, проминяючых елементів, історичну реальніт. Од часу західнього ренесансу європска культура і філософія глядат красы і сути в зовнішнім чловечым просторі. Візантийскы теологы і естетыкы твердили, же тота краса єст лем одбитьом, рефлексом духовой сути красы і єй повинна зображати ікона. В тій як раз думці, в тым розумліню Вселенной однашол ся Юрій Новосільскій, коли, як сам твердил, з атеізму теофанічні однашол Бога в духовости православія.

Дистанс до світа – його усталеных катеґорий, принципів, догм, границ і вшыткого змінного, през думку і чловечий раціоналізм усталеного – находжу тіж серед улокуваной на перифериях політычно-культуровых (земельных) центрів лемківской духовости. Гев, по свідоцтву Покійного Юрія і по характері його творів находити мож джерело того оддаліня ся од дрібниц сенсуального реалізму а зосереджыня ся на духовій реальности. Прото лемківскіст Новосільского, на мою думку, єст чымси гідні важнійшым, як лем його біографічным припорядкуваньом, про котре "властителі" світа того не узнают за потрібне споминати. Але "властителі" сконцентруваны на земскых влияниях, видят і узнают лем тото, што ма силу, домінацию і велькіст в тым історичным, зовнішнім до духа порядку. Прото ани малой, незначучой для іх візий Лемковины, ани інчого як ім потрібний Новосільского видіти не потрібуют і не хотят.

Зрозуміла єм тото глубоко – не лем розумом, але і духом, а предо вшыткым духом – в часі похорону покійного Юрія. Была велика целебра, дуже шаны і важных слів про творчіст, значыня, велькіст і достойніст Покійника. Были представникы вельох середовиск, в котрых был і діял Новосільскій. Было гідні журналістів представників власти, духовеньства. Промовы на цмонтері были гладкы, добрі приготовлены, мудры, величаючы Творця во всіх аспектах. Не почула єм в них, хоц слухала єм барз уважні, ани єдного слова про рід Новосільскых з Одреховой, про родове джерело великого феномену. Як остатня, котрій опікун (але тіж тот, котрий в материяльным значыню, немалым для вартости того світа, є диспонентом творчости Артысты) ⇨

дозволил доступити до мікрофону, рекла єм про лемківскы корені Юрія Новосільского. Мусіла єм речы – з обовязку і не лем. Як то в чловечым світі є - каждий скорыстал з того по свому. І я барз скорыстала, барже, як єм тото на початку перевиділа. Станула єм в ситуациі обявліня ся мі якісой істины лемківского гев і тепер.

Зараз по моіх словах (а то был конец похоронной целебры), підходили до мене люде дякуючы, же єм тото повіла, же єм про тото припомла. Найбарже значучы были для мене слова і жесты старушкы – сусідкы Новосільского з улиці Нажымского, котра была близко него од долгых років, як то в добрым сусідстві бывat. Тота, цілком незнана мі жена (Полька, не Лемкыня, жебы не было вантпливости) підышла і бесідує – "як то добрі, же сте тото повіли, як добрі, бо тепер го величают. А не все так было. Памятам, як ся з него сміяли, як му докучали, вытыкали пальцми...". На тівко мя узнала за близку Новосільскому, же одраз запропонувала, же мя заведе на гріб його жены, як когоси з родины, а не з офіцийного світа. Нашла мя, през моі слова, серед того великого згромаджыня, як близку Покійному особу, котру находила в подібным як своє з ним повязаню – приватно-родинным, а не величавым-інституцийным. Што могли в Новосільскым высміювати, понижати – про што споминала сусідка по моім выступліню? Адже нич інчого, як його лемківскє походжыня і православну віру. Мусіл нераз якоси навязувати до того Покійний, коли сусідка так то в собі мала вміщене.

В однесіню до того, што мі сусідка повіла, дотерло до мене в єдній хвили, штоси, што зімало як бы суть меншыновой позициі в світі. Зрозуміла єм, же про лемківскы корені Новосільского ни-

хто не бесідувал, бо в світі наставленым на такє категорызуваня, котре описала єм горі, нихто не хотіл му ВЫПОМИНАТИ його лемківства. Дослівно так. Як хтоси великій, по што припоминати якісий біографічний "манкамент", коли дорівнал великым культурам. Тот синдром думаня є ключовий – етнографічно-народны особливости, кольорове і кус егзотычне гопся-сюп, то тото, што радо принимат ся і обзерат як культурову експресию меншын. Але такого великана артызму і інтелекту, якым был Новосільскій зводити деси до примітывных лемківскых корени не выпадат. Він был великій, адже был полноправным членом великого світа. Добил ся того, не треба му уж выпоминати тамтого колишнього.

Слухала єм што повіст Тадеуш Мазовєцкі. Адже то він, котрий тепер приіхал репрезентувати самого Президента РП Коморовского, в 1989 р., як Премєр РП вырюк памятны слова: "Польща не єст державом лем Поляків, але тіж національных меншын". Од тых слів рахує ся, же меншыны в Польщи стали ся "видны публичні". Ні. Тым разом ани слова про тото, же Новосільскій был Лемком. Старчыло лем єдно речыня, але не з моіх, лем з його уст – на котры были скєруваны вшыткы камеры і мікрофоны журналістів. Товды не треба бы было тівко школьных програмів про інчы як польска культуры в Польщи (выполненых кольоровыма кабатиками, веселыма співанками, особливыма стравами і вшыткыма забавныма цєкавостками – як в туристычным бедекері). Єдно речыня репрезентанта Президента РП на похороні Юрія Новосільского – корені того чловека сут в лемківскій культурі і духовости – старчыло бы до зміны постеріганя меншын в нашій державі. Закля так ся не стане, меншыны фурт будут для Поляків якісым проблемом, а не вартістю. Завдякы тому, што пережыла єм на похороні нашого Великого Краяна Юрія Новосільского, зрозиміла єм на спосіб обявлений суть меншыновой позициі.

Єст такє повіджыня, же похороны сут не для вмерлых, лем для жывых. Містит ся в ним і основна антропологічна потреба і конечніст одповіднього выучыня небіщыка зо спільноты жывых і влучыня до спільноты вмерлых (жебы його актуальне місце было ясне) і містит ся тіж перениманя оставленого по ним "маєтку" – вартости. Так было і тым разом. Каждий з шырокого

⇦ Олена Дуць-Файфер і Богдан Ґамбаль по зложыню вінців од імене Руской Бурсы і Стоваришыня Лемків. Фото: Ярослав Присташ.

кругу, котрий корыстат з жытьового доробку Юрія Новосільского підкрислял на похороні тот аспект осягнінь творця, якій для будуваня себе промовляючий перенимат. Тото, же влучыла єм ся в тот ланцушок промов – перенимаючых феномен Новосільского до своіх просторів достоменности, вказує, же влучыла єм і нашу спільноту в рівнорядне з інчыма діліня ся "новосільскістю". Думам єднак, же як спомлам, не на кінци того шору, але на початку, устами Мазовєцкого повинны Лемкы достати основну част з осягнінь, доробку і векількости Новосільского. Такы бо сут принципы спадкобраня, же перша єст в тым праві найближша родина. Для сусідкы, котра знала, хто і што было близкє і важне в серци Покійного, было тото ясне – розпознала нас як його родину. Для конкуруючого о всякы добра великого світа, слабых і малых ся одпыхат, дає ся ім кавальчык "колоровой шматкы", забераючы собі найважнйшу част скарбів жытя вмерлого.

Але скарбу правдивых феноменів так легко завлащыти лем през выбраных ся не даст. Вымыкат ся він упрощыням, діліням, предерат ся понад простір і час. Його сутю єст тото понадреальне, котре земскыма політычно-історичныма клясифікациями не буде николи переняте. Прото, думам, каждий спроможний одділити ся од той зовнішньой реальности, однайде в духовости лишеній през Юрія Новосільского – його іконах і теолоґічнофілософскій думці – тоты вартости, котры дозволят му незалежні ци на цілком низкій, ци на возвышеній позициі світа того, одчути марніст і другостепенніст ограничынь, поділів, єрархій усталеных през історию і політыку. А, переконана єм, же наше лемківскє бытя поза важныма центрами особливі вельо черпало буде зо спілплемінной нам духовости Новосільского.

Чула єм уж тото вшытко на самым похороні. Видно было, же влияня самого духа Покійного уж усталят своєрідну оікумену. Труна з тілом Творця нашла ся і в грекокатолицкій церкви, де пред 88 роками был хрещений, а пак в православній, де довершал своіх свідомых років. І гын і гев были його іконы. Были і римокатолицкы священникы. Нихто никому не "выдерал" ани тіла ани духа Новосільского. Вшыткы підкрисляли його смиренніст – перед котром цофнути мусіли ся всякы думкы, котры бы го хтіли комуси заберати. Така атмосфера была тіж на поминках (стыпі), де може лем маншарды і журналісты кус бурили спільну поминкову аґапу. Там тіж вельо осіб дякувало мі за слова про лемківство Новосільского, а найбарже значучы были слова єдного зо священників, же за тото, што єм повіла сам Покійний найбарже бы мі подякувал. Прото думам, же на лем мі, котрій тото безпосередньо повіл в часі інтервю, але тіж і інчым близкым мусіл Новосільскій споминати про важніст лемківского духового простру в його надзвычайні глубокій, як декотры бесідували, геретыцкій духовости. Але про герезию бесідувати можут лем тоты, котры нияк Новосільского не розуміют. Сакрум основне, природнє, понаддоґматычне в його души і творчости єст так незбывальне і всевызначаюче, же без него Новосільскій єст цілком непонятий. Я не мам сумнівів, якє єст джерело того сакрум.

Вічная Тобі памят Великій наш Краяне. ●

ЮРИЙ НОВОСІЛЬСКІЙ

О іконах

Ікона то примус. То значыт – ани єм сой того не вымышліл, ани єм сой того не выкомбінувал, так адде – одчувал єм тугу і потребу участвуваня в Церкви через ікону. То проба навязаня контакту з надприродьном реальністю.

О єреси

Каждий чловек о автентичных реліґійных інтуіциях мусит быти єретиком, понеже єресь то інчий погляд, то внутрішній діалог, то борба зо застаныма формами нашой сьвідомости, якы мы прияли, і змушены мы іх верифікувати. Полякы сут нереліґійным народом. Сут побожны, то правда. Та не створили ниякой великой єреси, бо сут безмысно реліґійны.

О Ворголю

Не терплю Ворголя, хоц він походил з Лемковины, то є з отчызны мого няня. Але для мя то нихто, кєд іде о малярство. Та в якысым сенсі го шаную – был чесний. Повіл: „Хоц был бы-с ґенійом, кєд нихто не поможе вынести тя горі, єс никым".

О смерти

Што там, же мі жытя о двадцет років продолжыли. Траґедия остає траґедийом. І так мушу вмерти. Але страх пред смертю є основом всякой рефлексиі. Христос в Гефсиманьскым Саді тіж боял ся смерти.

О терпіню

Найполнійший образ тортуры креста вказаний был деси на ґотичных розпятях або в Ґриневельда. Сут то вшеляко річы, котрых не барз годны мы знести при должшым контакті. Ціла Крестна Дорога як цикль малюваных або різбленых бруталізмів є якысом девіацийом західньой Церкви. Кєд бы то од мене залежало, повымітувал бым оне з костелів.

Креница, 1930, лемківска дута оркестра: (1) Епифан Дровняк, (2) Андрий Громосяк, (3) Петро Бискуп, (4) Михал Бискуп, (5) Александер Греняк, (6) Теодозий Ткачык, (7) Іван Бискуп, (8) Павел Вислоцкій, інчы незнаны.

Епифан Дровняк – Никыфор на ново нобілітуваний!

Gdy Nikifor urodził się w Krynicy, około roku 1895 mniej więcej, miał wszystkie zadatki na nieszczęśliwe życie. Pochodził z matki biednej. Na wsi nie lubi się biednych; ubóstwo jest przekleństwem zesłanym przez Boga (...).

—так А. Банах зачынат свою розповід о Никыфорі (Andrzej Banach, *Nikifor*, Warszawa 1983). О сімнадцет років пізнійше напишут подібні:

(...) Urodził się prawdopodobnie w 1895 roku w Krynicy Wsi (...). Człowiek ten, oddzielony od otoczenia barierą języka, odtrącaany, miał ogromną potrzebę porozumienia się z innymi ludźmi i tego porozumienia szukał twórczością (*Nikifor, Wprowadzenie* – Zbigniew Wolanin, Wydawnictwo BOSZ s.c., Olszanica 2000, стор. 11/19).

Хоц уж при Банаху знаны были персоналіі Никыфора, рік а і ден народжыня, писано, як писано. Та нам ту не о персоналіі ходит, а о тото, як Епифан Дровняк трактуваний был през своіх краян, Руснаків. Найкрасше, а бодай найпрофесіональнійше высловила тото в своім есею Олена Дуць-Файфер:

(...) Nikifor był w świecie łemkowskim jego integralnym elementem. Zajmował w nim określoną, wyznaczoną urodzeniem, cechami fizycznymi i psychicznymi, itp., pozycję, jaka decydowała na mocy tradycji o jego traktowaniu i kształtowała jego zachowania, światopogląd, wrażliwość. Była to pozycja niska, ale w swoisty sposób wyróżniona – pozycja odmieńca, dziwaka, którego, nie daj Boże skrzywdzić, bo to grzech, a i strach, gdyż jako naznaczony ułomnością, bliski był sacrum. (Олена Duć-Fajfer, *Nikifor, a uniwersum symboliczne Łemków*, „Dziennik Nowosądecki" /штырьостраницьова вкладка з нагоды одкрытя Памятника Никыфора/, 9 września 2005)

Презентувана горі знимка засьвідчат, же Епифан Дровняк мал вельку пошану серед своіх, кой сідит попри креницкій еліті. Засьвідчат тіж, же і сам він знал ціну свого роду і был сьвідомо гордий з осягнінь соплеменників. А має то місце іщы пред першым одкрытьом Го для сьвіта през львівского маляря Романа Турина!!!

Знимку надіслал нам з Америкы Владко Максимович. Дякуєме красні!!! Має она цінніст понад злато понад перлы. І буде, вірю, інспірацийом для текстів богатшых нич писана адде на скоро нотка. (пт)

АНДРИЙ КОПЧА

Двадцет років тому в Меджелабірцях

Час втіче з каждым дньом. 22 марця 2011 рока минуло уж 20 років як перший раз в історії Лемкы/Русины/Руснаци з ріжных держав зышли ся на перший Сьвітовий Конгрес Русинів до Меджелаборец на Словациі (товды то была іщы Чехословация). Зышли ся не лем зато, жебы сами, своім голосом могли поділити ся своіма проблемами, але передовшитким, жебы ся взагалі... познати. Для молодого поколіня, котре знає, же лем до ЗСА треба мати візу, жебы там поіхати, може выдавати ся то дивне, але такы товды были часы. В системі, званым „демократычным", хоц нич ниґда не мал він вспільного з демократийом, вшыткы Лемкы/Русины/Руснаци были Українцями, хоц нихто ся іх не зьвідувал ци хотят нима быти. Подля державы мали нима быти і уж! На щестя пришол 1989 рік і настала уж правдива демократия, і хоц з перспективы часу вказало ся, же неє она аж так до кінця правдива, але націі, котрых офіцияльні „не было", могли прібувати удовіднити, же сут. Зачало ся в Польщи, де 7 квітня 1989 рока зареєстровано першу лемківску орґанізацию, Стоваришыня Лемків, потім выникла Русиньска Оброда в Чехословациі (1990 рік; днес має 1700 членів, выдала 65 книжок), 28 грудня 1990 рока в Югославіі покликано русиньску нову орґанізацию „Руска Матка" (там Руснакы были од давна зорґанізуваны). В меджечасі в Ужгороді завязало ся Об-щество Підкарпатскых Русинів. А же в ЗСА і Канаді уж скорше діяли русиньски орґанізациі. Тым способом делеґациі орґанізаці окремых держав зышли ся в марцьову суботу, 21 марця 1991 рока до містечка Меджелабірці, де навет камені бесідуют по русиньскы. А же „стара власт" лишыла на памятку крас новий дім культуры, то і варункы до дебатуваня были барз добры. Згідні зо запрошыньом до Меджелаборец делеґация Лемків зо Стоваришыня рахувала 10 членів: пятьох зо Заходу: Ярослав Грощак, Ваньо Ковальчык, Миколай Падухович, Павел Стафиняк і я, Андрий Копча. З ґір, а головні з Креницї поіхал Петро Трохановскій, Ольґа Каня, Александер Климківскій і Павел Макух. В Меджелабірцях ждала на нас Олена Дуць-Файфер, котра што правда не была іщы членом СЛ, як тіж членом делеґациі, але так было перший і остатній раз.

І Сьвітовий Конгрес Русинів зачал ся 22 марця 1991 рока в суботу. Зараз по сьніданю пішли сме до місцевого дому культуры, де тепер находит ся музей великого Русина/Лемка Андрия Вархолы (Енди Воргола). Будинок є напрвду великій, але товды здавало ся, же не помістит вшыткых охочых до участи в тій історичній стрічы. Люди полно, в голю, перед входом на головну салю мужскій хор „Заруба" з Няґова сьпівать, же аж ся стіны трясут, єдным словом, чує ся початок весны не лем на дворі. В кінци вошли сме до великой уж заполненой салі, де могло быти напевно понад 300, як не веце люди. На великій сцені великий напис зо словами Александра Павловича: *Ей, пробудте ся Русины, жебы были на вас горды дівкы, сыны, жебы плоды нашых отців не пропали жебы гробы нашых предків не плакали*, зас під ним долгій, прикрытий білым полотном стіл, за котрий зараз ведучий І Сьвітового Конгресу Русинів, ведучий одділу Русиньской Оброди в Меджелабірцях Александер Франко запросил ведучых русиньскых орґанізаций: зо Словациі Василя Турока-Гетеша, зо ЗСА і Канады др. Павла Р. Маґочи, Василя Сочку-Боржавина з Підкарпатской Руси, з Югославіі Любомира Медеши, но і мене. Запрошено тіж представників уряду і... голову Союзу Українців-Русинів. І то тым остатнім достало ся найвеце зато, же Русины в минулым не могли бесідувати своім голосом не лем в Чехословациі, але і в другых державах. Ґенеральні на сали панувала барз горяча, але і поважна атмосфера. Найбарже підґривали сй делеґати і... ґості з Підкарпатя, котрых было найвеце, бо приіхали до Меджелаборец... в двох автобусах. Представникы русиньскых орґанізаций бесідували о жытю і проблемах Русинів в своіх державах. Завдякы тому могли ся взаімні познати. Не забывайме, же был іщы товды Совітскій Союз і Югославія, а Чехословация была єдном державом. Але і так товды вшытко было нове і полне надіі, радісне і нове...

По 20. роках вказало ся єднако, же не вшыткы надіі ся сполнили, але тіж і не могло так ся стати... Але наважнійше, же Русины/Лемкы/Руснаци промовили своім голосом, котрий почул Сьвіт. Для порядку додам, же першым ведучым Сьвітовой Рады Русинів Василь Турок-Гетеш, котрий был зас ним выбраній в 1993, 1995, 1997 і 1999 році. Але о тым і о інчых Сьвітовых Конґресах буде при нагоді. ●

То офіційний загальнодержавний списовий плякат в лемківскій язиковій версиі. Перший в істориі!!! Та є він лем єдным зо сполнених державом (GUS) меншыновых жаданьдотычных передсписовой інформациі.

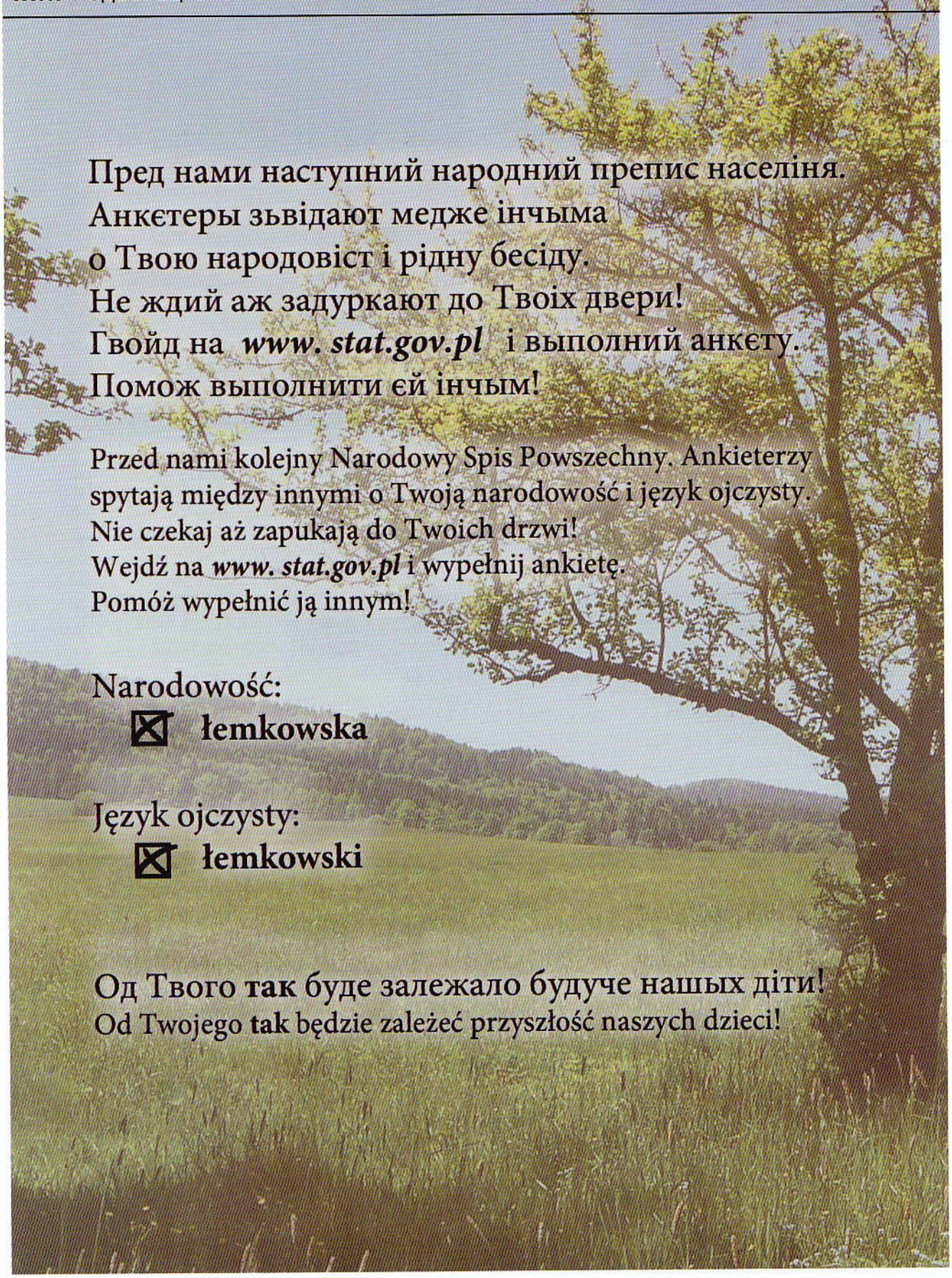

То єден з плякатів, што явил ся стараньом АПіТ „Кычера". Явили ся тіж плякаты і пропагандовы материялы інчых лемківскых середовиск. Пред попереднім списом того роду „пропагандом" заняла ся лем „Бесіда". Тішыме ся, же є свідомостьовий поступ. Дякуєме красні, Молоды Люде!

ПИШ СЯ ЛЕМКОМ!!!

ВИТАМЕ ДЕЛЕҐАТІВ І ГОСТИ VI КОНҐРЕСУ СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ!

ПОРЯДОК VI КОНҐРЕСУ СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

Лігниця 16.04.2011 р., ул. З. Коссак 6

Год. 10,00 - реєстрация делеґатів і выдаваня мадатів – секретар уступуючого Головного Заряду СЛ
Год. 11,00 - офіцияльне отвориня VI Конґресу СЛ – ведучий уступуючого Головного Заряду СЛ
- выбір рахуючо-мандатовой комісиі (мін. 2 особы) – ведучий уступуючого ҐЗ СЛ
- выбір Президиі VI Конґресу СЛ (ведучого, секретаря і члена) – ведучий уступуючого Головного Заряду СЛ
- принятя порядку VI Конґресу – ведучий VI Конґресу СЛ
- выбір комісиі внесків і постанов (мін. 2 особы) – ведучий VI Конґресу СЛ
- стверджыня ведучого рахуючо-мандатовой комісиі о важности VI Конґресу СЛ

Год. 11,20 - выступліня гости
Год. 11,30 - справозданя з діяльности Головного Заряду СЛ в роках 2007 – 2011 – ведучий уступуючого Головного Заряду СЛ
Год. 12,00 - справозданя з діяльности Головной Ревізийной Комісиі – ведучий уступуючой Головной Ревізийной Комісиі
Год. 12,15 - дискусия над справозданями – ведучий VI Конґресу СЛ
Год. 13,00 - голосуваня над абсолюторийом для уступуючого Головного Заряду СЛ – ведучий уступуючой Головной Ревізийной Комісиі СЛ
Год. 13,05 - зголошуваня кандидатів на Ведучого Головного Заряду СЛ, членів Головного Заряду СЛ і Головной Ревізийной Комісиі і выступліня кандидатів – ведучий VI Конґресу СЛ
Год. 13,20 - перерва на полуденок
Год. 14,00 - голосуваня – ведучий рахуючо-мандатовой комісиі
Год. 14,15 - дискусия програмова і статутова (ев. зміны в Статуті СЛ) част. I
Год. 14,45 - оголошыня результатів выборів – ведучий рахуючо-мандатовой комісиі, уконституваня ся нового Головного Заряду СЛ і Головной Ревізийной Комісиі
Год. 15,00 - представліня нового Головного Заряду і Головной Ревізийной Комісиі СЛ
Год. 15,10 - выступліня нового ведучого ҐЗ СЛ
Год. 15,15 - продолжыня дискусиі част II – новий ведучий ҐЗ СЛ
Год. 15,45 - выступліня ведучого комісиі внесків і постанов і голосуваня над нима
Год. 16,00 - закінчыня VI Конґресу СЛ — новий ведучий ҐЗ СЛ.

Секретар СЛ
/.../
Лука Возняк

Ведучий ҐЗ СЛ
/.../
Андрий Копча

Як трактує Русенку і нас лемківскій „провід" в Україні

Недавно п. Петро Когут переслал нам (дякуєме!) *Лемківський календар на 2011 рік*. Тот альманах выдаваний є во Львові од 1994 рока, отже дораз по тым, як мы в 1993 році зачали выдавати *Лемківскій Календар*. Спохватили ся, „змалпували". Але добрі, понеже вшытко, што робит ся в нашій справі є добре, а бодай такы сут надіі. Алманах є выдаваний в україньскій *літературній мові*, а лемківскій бесіді призначено лем остатній уступ *Посьмійме ся* (1% обьєму альманаху).

Выходит на то, же в Україні по лемківскы (на добру справу – по псевдолемківскы) мож ся лем посьміяти (часом – тіж по псевдолемківскы – посьпівати). До *серйозних* текстів наша бесіда ся не надає, а статусу языка надати ій не мож, не вільно (!), адже „відомо" – є то *говірка української мови*... (о тым, же бесіду, хоцбы лем трактувану як діалект мож кодифікувати – цілю захраніня єй в розогнаній цивілізациі, збережыня єй красы (часто потвореной чловечом тупотом), красномовныма устами вынесіня єй на высоты /почытай о тым на www.danga.pl *Potrzebujemy języka!*/ – о тым они не чули. Або не хцут чути, або боят ся чути). І дайме тому покій. Зазрийме до змістовой стороны альманаху. До того єй аспекту, в якым трактує ся нас, „неправомыслячых". В передостатніх річниках вміщана была на кінци рубрыка:

ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ
СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ (СФУЛО)
і дале – *КЕРІВНИЙ СКЛАД* (...)

і дале організациі в окремых державах (структура подібна як в нашым Світовым Конґресі Русинів), а серед них і наше... *Стоваришіння лемків*. Подумайте! На силу втиснене в іх структуры! З тым, же при інчых організациях поданий є шырший *керівний склад*, дайме на то (календар на 2007 рік):

ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ ПОЛЬЩІ (ОЛП)
проф. Андрій КСЕНИЧ
Олександр МАСЛЕЙ
Мирослав ПЕЦУХ
Богдан САЛЕЙ,

а однісні нас стоіт –

СТОВАРИШІННЯ ЛЕМКІВ В ЛІҐНИЦІ
голова Андрій КОПЧА
Петро ТРОХАНОВСКІ

– і нич веце, і лем тілко, при чым, звернийте увагу, *Об'єднання лемків ПОЛЬЩІ* – хоц в офіцийній назві они той кінцівкы не мают, і *Стоваришіння лемків В ЛІҐНИЦІ*! І іщы тот остатній, з двоособового *керівного складу* – нейотуваний, лем –СКІ, чытай: propolski!

Николи єм на тоту тему не заберал голосу, махнул єм руком. Але допис о Русенку в тогорічным календарі мя рушыл. Та нич дашто веце речу – прочытайте го:

Мирослав ДМИТРИХ
Львівська міська громадська організація „Фундація дослідження Лемківщини"

ВІДЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ІВАНА РУСЕНКА

16 жовтня 2010 року в с. Красна (Польща) відбувся черговий захід – XVIII Лемківська Творча Осінь. На цей рік припали дві визначні дати: **120-та річниця від дня народження та 50-та річниця смерті** Івана РУСЕНКА – видатного самобутнього поета, талановитого художника, музиканта і сценариста, вчителя в селах: Красна, Лютча та Стрижова, творчість якого поширилася на всю Лемківщину та на лемківські об'єднання світу.

Іван РУСЕНКО народився 15 серпня 1890 року в селі Красна. Виховувався в бідній родині. За освітою був вчителем – закінчив новосандецьку Руську бурсу. (...) Після II світової війни писав вірші та сценічні твори, які друкувалися переважно у США (/.../ препущам дакус загальні відомых фактів – вшыткого о жытю Русенкы є 14 ленійок в форматі А5 - пт).

Цьогоріч учительський персонал та батьківська Рада початкової школи села Красна, а також працівники творчого порталу www.krasna.pl провели фестиваль його творчості. Під час цього заходу декламувалися вірші, інсценізувалися окремі фрагменти п'єс, виконувались пісні на його вірші. В цьому заході взяли участь члени товариства лемків і Руської бурси з м. Горлиці, лемківські літератори та дитячий хор „Teroczka" (чом писане латинком? – пт), делегація лемків із Львова (Марія ЯНКО, Богдан ПАСТУХ, Марта РУЖЕВИЧ, Мирослав ДМИТРАХ). Прибув з Києва і Микола КОВБЕЛЬ – онук Андрія РУСЕНКА. Виступали й інші поважні гості з Польщі та мешканці Красної.

Знаме, же Русенко вродил ся 15 січня, а не серпня, відомо, же до учытельскої професиі предистинувало го закінчыня ЦК ґімназиі в Новым Санчы і II курсу учытельскої семінариі в Кросні (бурса была місцьом прожываня). Знаме, же найкрасший період Русенковой творчости припал на час медже I а II сьвітовом войном, а не по II сьвітовій войні... За дуже омылок – як на Русенкового краяна.

Та омылка є омылком. Трафлят ся. Ґірша є перфідия. П. Дмитрах, як потомок Краснян, при чым маючий сталий контакт зо селом предків, замешкалым днес выключні через Поляків, добрі знал, же то не они были мотором діяня, жебы провести тот – як назвал – *фестиваль*. Головны орґанізаторы і акторы – подля п. Дмитраха – лем *взяли участь*.

Петро Трохановскій

БОГДАН ГОРБАЛЬ

Лемківска зоотехніка

Згідні зо свойом постановом зо 7 жовтня 2010 рока президент Броніслав Коморовскі вручыл 22 листопада 2010 рока професорскы номінациі 96-тьом академічным учытелям, медже котрима нашол ся тіж Андрий Феленчак / Andrzej Felenczak.[1] Вродил він ся 2 січня 1950 рока (Prątnik, woє. warmińsko-mazurskie) в бортнянскій родині, котра під конец 1950-тых років вернула до рідного села. Середню школу (Technikum Hodowlane w Hańczowej) скінчыл в 1969 року. В роках 1969-1974 студиював на Зоотехнічным Одділі Рільничой Академіі в Кракові, котрий закінчыл з выріжніньом достаючы ступень магістра інжынєра зоотехнікы. Працу докторску: „Genetyczny polimorfizm i zawartość niektórych frakcji białek mleka u ras bydła hodowanego w południowej Polsce," оборонил в 1981 році на тій же Рільнічій Академіі. В 1997 році вказала ся його праца: "Efekty doskonalenia bydła polskiego czerwonego przy użyciu rasy angler,"[2] на підставі котрой рік пізнійше надано йому ступень габілітуваного доктора рільничых наук (зоотехніка – годівля зьвірят).

Од пятого рока студий працює проф. Феленчак на Рільнічій Академіі в Кракові переходячы на штораз то выжшы позиции, в тым од 1982 рока адюнкта і од 2003 рока надзвичайного професора. Был на науковых стажах в Росиі (Ленинградский сельскохозяйственный институт, Всесоюзный научно-исследовательский институт) і Швеции (Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala). Науково-дослідничы заінтересуваня проф. Феленчака обнимают головні тему ґенетичного досконаліня молочной худобы і досліджуваня складу і технологічных властивости коровячого молока. Спорядил він 127 прац;[3] был промотором 2 докторскых, 32 магістерскых і 12 інжынєрийных прац. Член професийных організаций (Sekcja Karpacka Komitetu Zagospodarowania Ziem Górskich Polskiej Akademii Nauk, Polskie Towarzystwo Zootechniczne) і ріжных комісий Рільничой Академіі. Дістал Medal Komisji Edukacji Narodowej (2010), міністерияльну нагороду третьохо ступня (Minister Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki) і ряд ректорскых нагород.

Зоотехніка была тіж предметом заінтересуваня інчого, практичні незнаного в нашых кругах Лемка, проф. Григория Хомковича.[4] Вродил він ся 19 IV 1891 рока в Прегонині, отже по сусідскы до Бортного. Вчыл ся початково в новасанчівскій ґімназии (кляса 1б в шкільным році 1907) але уж в 1908 році його там не было. В шкільным році 1913/1914 находиме го в горлицкій ґімназии (кляса 8б). Не знатя коли пришол до Ґорлиц. Подібно вчыл ся тіж в далекій Полтаві. В часі войны служыл в ц-к армії а од 1917 рока якоси удало му ся зачати студиі во Відни (Universität für Bodenkultur Wien), котры закінчыл в 1920 році на Моравах, в місті Brno (Vysoká škola zemědělská).

Його ціле дальше жытя звязане было з Чехословаччыном де знаний был як Gregorij Chomkovič. Початково працувал як науковий працівник в Мо-

[1] Біоґрафічны інформациі про проф. Феленчака придбал Андрий Горбаль з Бортного.

[2] Працу тоту напечатано як *Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej w Krakowie*, ser. Rozprawy nr 224 (Kraków, 1997) (78 c.)

[3] До найважнійшых його прац належат: A. Felenczak, M. Ormian, J. Szarek, „Interrelationship Between Milk Protein Content and Occurrence of Genetically Determined Protein Fractions," *Genetica Polonica* 24:4 (1983): 355-362; A. Felenczak, A. Fertig, E. Gardzina, M. Jezowit-Jurek, M. Ormian, K. Adamczyk, „Kappa-casein As a Marker of Technological Properties of Cow Milk," *Scientific Messenger of Lviv National Academy of Veterinary Medicine* 6 (2), cz. 3 (2004): 153-157; J. Szarek, K. Adamczyk, A. Felenczak, „Polish Red Cattle Breeding: Past and Present," *Animal Genetic Resources* нр.35 (2004): 21-35; A. Felenczak, A. Fertig, E. Gardzina, M. Ormian, J. Trela, „Technological Traits of Milk of Simmental Cows as Related to κ-casein Polymorphism," *Annals of Animal Science* 6:1 (2006): 37-43; K. Adamczyk, A. Felenczak, J. Jamrozy, J. Szarek, J. Bulla, „Conservation of Polish Red Cattle," *Slovak Journal of Animal Science* 41:2 (2008): 72-76; A. Felenczak, M. Jezowit-Jurek, Z. Gil, K. Adamczyk, "Polymorphism of Milk β-laktoglobulin and Its Effect on Milk Yield and Reproductive Traits of Simmental Cows," *Annals of Animal Science* 8:3 (2008): 207-213; A. Felenczak, Z. Gil, K. Adamczyk, P. Zapletal, J. Frelich, „Polymorphism of Milk κ-casein With Regard to Milk Yield and Reproductive Traits of Simmental Cows," *Journal of Agrobiology* 25:2 (2008): 201-207.

[4] Jaroslav Zelnik, "Člen Korepondent SAV Gregor Chomkovič," *Věstník Československé akademie ved* 78:2 (Praha, 1968): 226-227; "Profesor Dr. Ing. Gregor Chomkovič," в: Anna Danihelová, ред., *Technická univerzita vo Zvolene* (Zvolen, 2007): 33-34, http://www.tuzvo.sk/files/Rektorat/PR/tlacene/web_tuzvo_2007.pdf

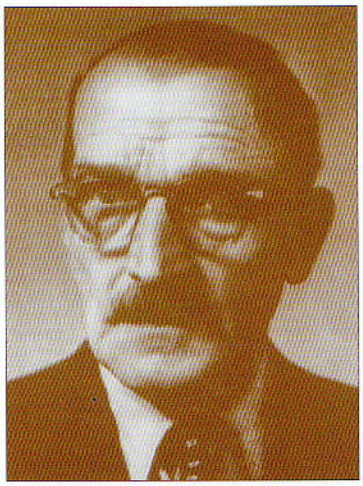

ravskom zootechnickom výskumnom ústave v Brne. В 1926 році зробил докторат[5] а од 1928 рока был працівником Ústrednej kancelárie Zemědelskej rady pre Slovensko (Bratislava, пізнійше Trenčín). В роках 1929-1930 подорожував по ріжных європейскых краях поглублюючы свої знаня. В роках 1933-1940 выконивал функцию ведучого perіонального уряду Roľníckej komory (Nove Mesto nad Váhom). В шкільным році 1939/1940 зачал працувати на Vysokej škole technickej (Bratislava), де працував як учытель одділу лісничой і рільничой інжынєриі. В 1943 році остал там надзвичайным професором. В 1946 році был уж звичайным професором на Vysokej škole poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach, де был тіж ректором (1948-1949). Од 1952 рока працував на Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre, де провадил катедру зоотехнікы і был ректором (1956-1958). В 1953. остал членом-кореспондентом Slovenskej akadémie vied. Československá akademie ved нагородила його медальом "Za zásluhy o vědu a lidstvo." Занимал ся годівльом пацят і курят і експериментальні годівльом рыб. Вчыл студентів лісництва декотрых рільничых предметів. Написал деси 270 прац.[6] Гмер 11 X 1968 рока в Trenčíne.

[5] "Studien über die Funktion der im Wasser gelsten Nährsubstanzen im Stoffwechsel der Wassertiere: über die Permeabilität der Haut bei Fischen für Lösungen von organischen Nährsubstanzen, Glucose, Saccharose, Pepton," напечатана была в: *Pflügers Archiv für die gesamte Physiologie des Menschen und der Tiere* 211:6 (Bonn, 1926): 666-681.

[6] Медже нима были: *Konservování vajec* (1927); *Naléhavé úkoly výzkumnictví v oboru výživy a krmení drůbeže* (1927); *Studie o tvoření se vejce u kachen*, част 1-2 (1927-1928); *Fortschritte auf dem Gebiete der Ernährung und Fütterung des Geflügels in den letzten Jahren* [з Janom Podhradským] (1930); "Progrès réalisés dans le domaine de l'alimentation de la volaille pendant les années 1923-31, в: *L' aviculture dans le monde*, том 1 [з Janom Podhradským] (1933): 61-237; *Rozličné spôsoby konzervovania vajec* (1933); *Výživa a racionálne krmenie ošípaných: príručka pre praktických chovatel'ov ošípaných a pre študujících na rol'nických školách* (1934); *Príspevok k výskumu huculského koňa so zreteľom k pomerom na Slovensku* [з V. Hučkom] (1956); *Vybrané kapitoly zo všeobecnej zootechniky* (1960).

Великій Славянин

Таку кличку придбал сой в потомных Адольф Добряньскій, якого 110. річниця смерти сполнила ся 18 марця. Акуратні під такым наголовком в *Лемківскым Калентарі* на 1997 рік (на 180. річницю його народжыня) поміщений был допис Василя Сочкы-Боржавина. Отже жытя Великого Славянина вмістило ся - повіджме уж тото яснійше - медже датами: 19 грудня 1817 рока а 18 марця 1901 рока (цілком з припадку ся зложыло, же нотка тота писана є... 18 марця). Лем нотка, на тот раз, а в ній вмістити бы найважнійше, же:

Борол ся о автономію славаньскых народів Австрийскої Імперіі. Добил ся того, же - бодай коротко, од жолтня 1849. до марця 1850 рока - істнувала автономія Підкарпатскої Руси. В даных політычных обставинах не повело ся ій протырвати, але як сьвідомостьовий субьєкт жыла в Русинів, раз іщы реальні заістнувала - в меджевоєнній Чехословациі, ай жыє в тій же сьвідомости до днес.

Жытя Добряньского было наперемінні полне успіхів як і неповоджынь, якыма єднако николи ся не зражал. Зазнал хвалы, аж і славы, так по професийній леніі - як інжинєр, раціоналізатор копален, будівнічий доріг, а тіж політык, посол до мадярского парляменту. Поводжыня лишыло го остаточні в 1882 році, по знаным шыроко львівскым *Процесі Ольгы Грабар і товаришів* (припомнийме - ходило о суд над вертаючыма до православія, по котрым пострадал тіж наш митрополита Йосиф Сембратович). О. Грабар была дівком А. Добряньского, не чудне товды, же был з том справом міцно звязаний. Добряньского зослано на одсібніня до Відня, пак Інсбрука, де прожыл такой 20 остатніх своіх років. Ани жені не дозволено быти з ним (жыла в іх маєтку в Чертіжным к. Меджелаборец, де і поховала свого мужа). Та духом жыл з Ним сьвіт. На захованій уродиновій карті з желанями видніют підписы понад 150. віденьскых студентів - Чехів, Сербів, Словенців, Хорватів, Словаків, Болгарів і Русинів. // Веце відомости м.ін. на німецкомовній (таку єм нашол) страні Вікіпедиі. **(пт)**

ГАВРИИЛ ГАТТІНҐЕР-КЛЕБАШКО

Просьбы

Попросил єм Бога, жебы од ня взял мою пышніст. Але Він лем тілко мі повіл, же: ні, бо пышніст Він не возме, але я мушу ся єй збыти.

Просил єм Бога, жебы мі дал терпеливіст, але Він мі повіл лем тілко: ні, бо терпеливіст є обочным продуктом выпрібуваню, што не дістати але обстарати треба.

Просил єм Бога, жебы мі дал щестя, але Він мі лем тілко повіл, же: ні, бо Він мене може поблагословити, але моє щестя залежыт од ня.

Просил єм Бога, жебы ня хранил од болести, але Він тілко мі повіл, же: ні, бо терпеливіст ня одведе од сьвіта і зближыт ґу Ньому.

Просил єм Бога, жебы мі дал душевний розвиток, але Він мі повіл лем тілко: ні, бо розвиток є моя робота, але є готовий на то, жебы ня ощыпал, жебым был плодний.

Просил єм Бога, жебы мі поміг так любити, як Він любит мене. На то так одповіл: виджу, уж зачынаш розуміти.

Просил єм міцніст, а Бог мі дал тяжкости, од котрых буду міцний.

Просил єм мудріст, а Він мі дал проблемы, жебым іх вырішыл.

Просил єм сьміліст, а Бог мі дал небезпечности, жебым іх змагал.

Просил єм од Нього любіст, а він мі дал люди, зо своіма старунками, жебым ім помагал.

Просил єм помилуваня, а Бог мі дал можливости.

Нич єм не дістал, што єм хтіл, а дістал єм шытко, што мі было потрібне.

Зо збірки *Моя зелізница*,
Будапешт 2010

Загорідочку Христос мал

сл.: М. Лермонтов
сл. лем.: П. Муранка
муз. незнаний

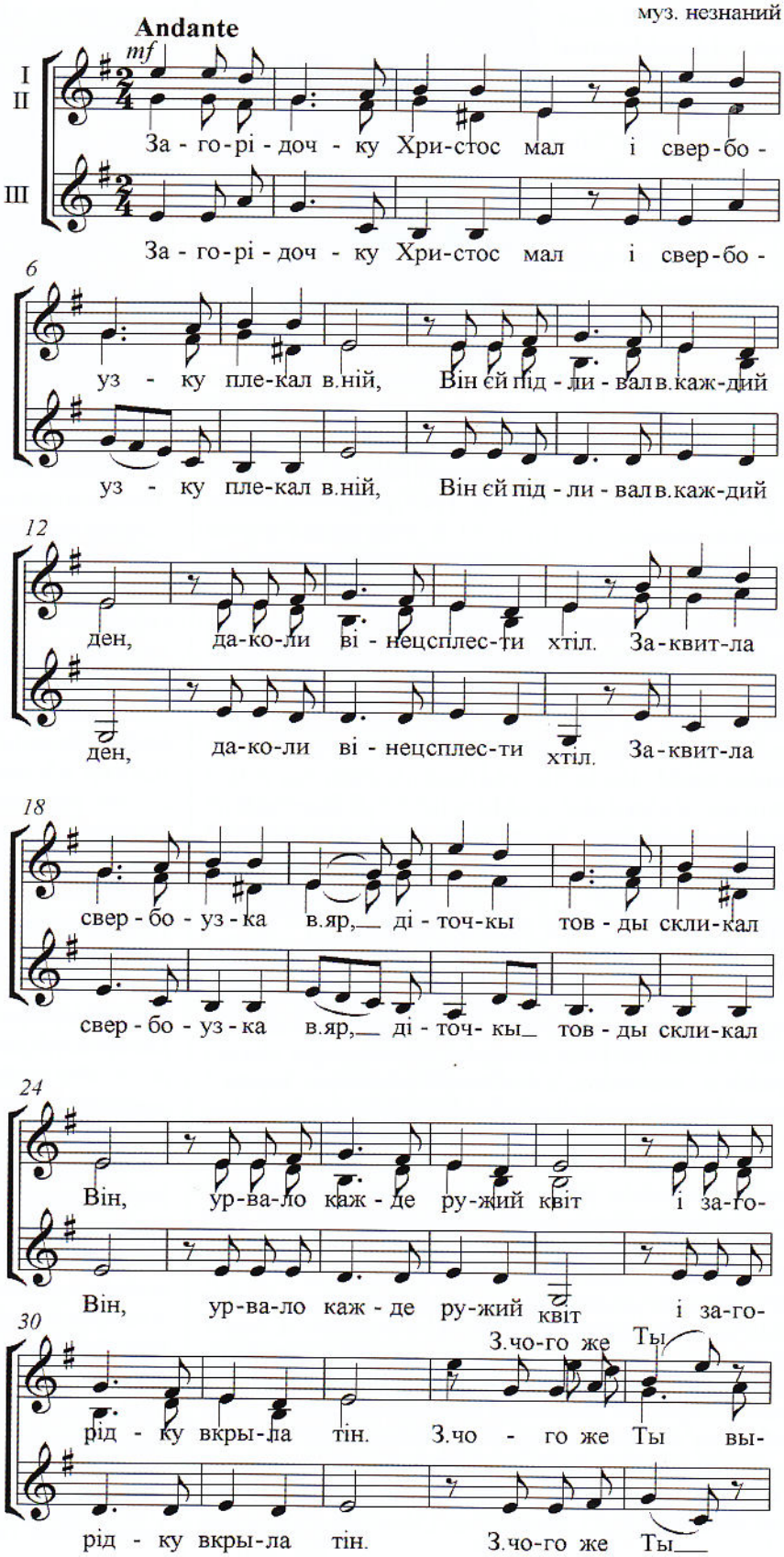

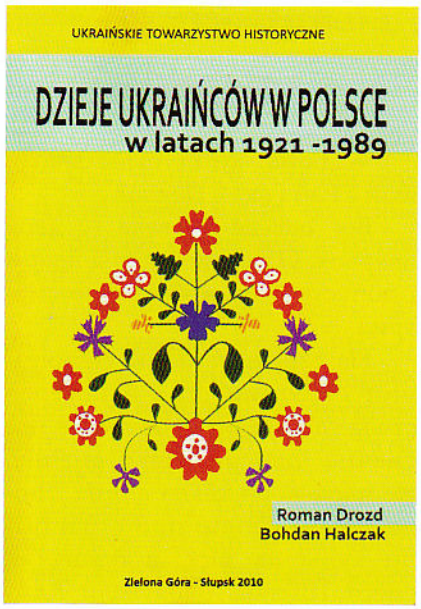

Roman Drozd, Bohdan Halczak, DZIEJE UKRAIŃCÓW W POLSCE w latach 1921 – 1989, Wyd. Ukraińskie Towarzystwo Historyczne, Zielona Góra – Słupsk 2010, s. 208, ISBN 978-83-60389-11-X

Обіцял єм, ішы в „Бесіді" Нр 115, же омовлю тоту книжку, та дашто гнеска речу, хоц так по правді дале не мам збыточного місця, а і охота мі гейбы прешла. Наша *Выдавниа Поличка* специялизує ся выключні в лемкіанах. Та, понеже акценты лемківскы – як виджены, так виджены – в книжці стрічаме, бодай малым словом спостережеме тото і сесе.

Книжка, в заложыню наукова, вшаквшелеяко написана в міцно патріотычній *течії*. При чым Авторы старают ся – же дакус брыдко повім – прешмуґлювати польскому чытачови окремы події, граючы на іх, польскым „патріотызмі". Відомо як Полякы „кохают" Росиян, особливі в іх бывшым комуністычным варіанті. Старчыт товды *вміло* передати суть і товды справы стают ся „зрозумілы і оправданы":

(...) W 1943 r. uaktywniło się natomiast w tym regionie podziemie komunistyczne, znajdujące poparcie wśród części miejscowych środowisk moskalofilskich. Powstał oddział Gwardii Ludowej, dowodzony przez łemkowskiego działacza komunistycznego Hryhora Wodzika. Został on w kwietniu tego roku rozbity przez ukraińską policję, a jego dowódca zginął. (стор. 73)

Для мя каждий хто борол ся, а не спілпрацувал, дайме на то, з нацизмом є геройом. Для нас, для мя Григорий Водзік геройом є. Не знал єм лем (любую ся радше в давнійшій істориі), же кінця му дышли січовикы. Гнеска знам.

В реченым часі, як пишут Авторы:

(...) Nawet na zachodniej Łemkowszczyźnie coraz większy odsetek mieszkańcow utożstamiał się z Ukrainą. Dużą rolę odgrywało Ukraińskie Seminarium Nauczycielskie w Krynicy, będące skupiskiem młodej inteligencji ukraińskiej, wywodzącej się z Łemkowszczyzny (...). (s. 53)

Не буду ся до той справы односил сам, позволю сой зацитувати п. Семана Мадзеляна, якого нияк не мож посудити о брак симпатиі (мало повіджене!) до Украіны, Украінців. Во своім прекрасній розповіди *Третій Абтайлюнґ*, о тій „молодій інтеліґенциі украіньскій" гварит він:

(...) Не можу вычеркнути тот ден з мойой памяти, бо то він памятат ся найбільше болючо. Была то „наша" вина. (...) Од стороны Мухначкы почули зме спів якысой групы дорастаючой молодежы, докладно было чути рефрен той проклятой през нас пісьні „Смерт лякам, смерт". Прешли попри нас як зловіща мара і пропали за закрутом лісной дорогы. Втовды наступило пекло. (Семан Мадзелян, *Смак долі*, Выд. Наша Загорода, с. 46/47)

Оне пекло з „нашой" вины влече ся за нами до днес!..

В книжці стрітити мож дакус нетактів, не спричыненых ачий браком інтеліґенциі Авторів, як хоц бы тот:

(...) Pierwszą parafię prawoslawną założył na Łemkowszczyźnie Maksym Sandowycz. (стор. 34)

Ани в припісі долов не трафлят ся слово роду: отец, священник. От так, обычайні речене, гейбы ходило о рядового Онуфрия спід Кычеры. Кєд ґу тому причынити такій выслів:

(...) Z kolei kolei na Łemkowszczyźnie działało 9 parafii i 19 filii (православных – пт), *obsługiwanych przez 6 popów.* (стор. 103)

– лишат ся несмак. Мі слово *поп*, *піп* не вадит, але в сучасных польскомовных текстах дакус інакше то фунґує. Правда, в однесіню до православных духовных трафлят ся Авторам і термін *ksiądz*, але раз набыта оскомина сідит медже зубами.

І кєд сме при реліґійній темі, пізрийме іщы на такій текст, зацитуйме:

[Władze] wspierały Kościół prawosławny w jego działalności wśród grekokatolików. Przykładem może być (...) wyrażenie zgody na budowę cerkwi prawosławnej w Krynicy. (стор. 175)

Не тямите, Панове Авторы, кілко то стояло заходів, підходів, але... по Вашому красше бы было, кєд бы власти не дозволили?

Вельо є в книжці місц, котры не то злостят, а сьмішат, але такым стверджыньом, як:

Powszechny był wśród Łemków żal do UPA, że nie obroniła ludności łemkowskiej przed deportacją (стор. 185)

– вальнули сте, Панове, „як лысий о бетон". Повселюдний был, гей, жаль о сесе, але до Рускых (о чым зрештом сами пишете пару акапітів выжше). Кєд ходит о УПА, я ідучы по основній школі, в 1961 році до сьвіта (з не так аж глупого дому) не знал єм ани розшыфрувати того скорочыня, а одчытувал єм го як „лупа" (пишу о тым в своій книжці *A Wisła dalej płynie*). Гнеска мам до УПА ставліня подібне як самы Украінці. І не стверджам того асекураційні, адже такыма катеґориями не думал єм николи.

Был бы-м несправедливий, кєд бы-м не спомнул, же в книжці є вельо хосенного, познавчого змісту. Лем жебы він заєдно не переплітал ся з оном (як тлумачыте, гейбы некуматым, в припісі на с. 157): *Indokrynacj(ą) – wpajanie jakichś przekonań za pomocą nieustępliwej propagandy.*

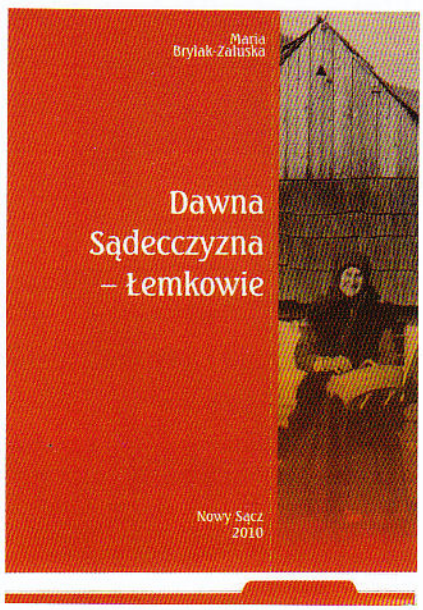

Maria Brylak-Załuska, DAWNA SĄDECCZYZNA – ŁEMKOWIE (wybrane zagadnienia z kultury materialnej), Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu 2010, s. 20, ISBN 978-83-89989-33-8

Невеличка книжечка, властиві брошура, хоц ревеляційні під взглядом технічным выдана. І самом книжечком не будеме ся ту занимати, тіж – хоц злостит – розділом *Z historii re-*

gionu, написаным згідні з канонами польской патріотычной історичной школы. Гварят – *капусты не пресолиш, бабы не* ...і так дале.

Важнійшым в тым выданю є залучник – награний на CD документальний фільм. Позвольте же приведу окреме його метричку:

Łemkowie, scenariusz i tekst – Joanna Hołda; zdjęcia, montaż, czyta(ł) – Jacek Kurzeja; konsultacja naukowa – Maria Brylak-Załuska, Magdalena Kroh, Antoni Kroh; produkcja – Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu

Фільм фінансуваной Европейском Унійом в рамках проєкту *Jarmark Kultur*. Фільм од каждой страны прекрасний, пребогатий материялом, так архівальным (в формі знимок, документів) як і реалізуваным на жыво. Спокійна, приємна наррация, так ведуча, як і прелеґентів, особливі А. Крога. Чудовий музычний підклад. То 45 минут правдивой учты.

Вшытко єдно мам дакус уваг. Не выважено пропорций што до представліня культуры матеріальной і духовой. Тій другій дано за мало місця. Шаную новицкых лыжчарів та лосяньскых мазярів, але то не они пресудили, же в кінци фільму вельми жычливий Крог повіст:
To, że Łemkowie nie potopili się w polskim morzu mimo tak niesprzyjających warunków w XX wieku budzi mój najwyższy szacunek.

На тото запрацували корыфеі, зачынаючы хоц бы лем од XVIII століття. Споминка о Антоничу, Русенку і Никыфорі аж нияк той прогалины не выполнят. І то є гріх не лем той, але вшыткых подібных реалізаций. „Крутаче" (мам на мысли „кручыня" фільмів) сут незмінні райнфусівскы (лопата, вилы і меріндя, ай дакус белевканя), хоц заєдно суґерує ся ім звернути тіж увагу на культуру творену не лем стихійні, а розмысні, тыма же корыфеями.

Коли іде о поексодусовы, по 1947 році доконаня, в фільмі лемківскій ренесанс наступує аж по трансформациі 89. рока! Діяням, велькым діяням (хоц бы лем спомнути Т. Ґоча, П. Стефановского, Я. Трохановского) од 1956 до 1989 рока посвячено... 50 секунд, а даний фільмовий „період" кінчыт ся стверджыньом:
Od 1983 r. Łemkowie palą Watrę także w Zdyni (як рече Маслей – речы бы).

Ци вина ту лем реалізаторів? Кой Стариньскій зачынал *od zupełnego zera*, кой в Юліі Дошны *domu wszyscy śpiewali*, кой Корбич похоснувал *Inspiracje (...) zasłyszane od babć (...).*

Вшытко то по части правда, але тіж вшыткы они як молодіцькы люде почынали ци розвивали свою прекрасну дорогу в „Лемковині". Ци заправды „Лемковина" не дала в ниякым сенсі нич никому з них? Розумію, контекст выповіди і так дале, але...

Крог, кінчаючы свою прекрасну выповід, гварит: *Mówiąc delikatnie, nie mieli łatwo, ale mimo to wychodzą czasopisma, kształci się, jest kultura, jest młoda inteligencja łemkowska, która wie czego chce (...).* Ачий не лем завдякы лосяньскым мазярям.

Семен Возняк, ПЕРЕСЕЛЕНЦІ. Історико-краєзнавчий нарис про село Білцареву (...), Галич 2010, ст. 88, ББК 84.4 УКР 6; В6

Піднаголовок того выданя – *Історико-краєзнавчий нарис про село Білцарева (...)* може быти дакус мылячий. По правді такій темі посвячено в книжечці лем парунадцет сторін. Решту становлят *Передмова* та вершы, якы выполняют векшыну выданя, а тычат ся так Білцаревы ци Лемковины в цілым, як і окремых осіб (або тіж ім сут дедикуваны).

В *Передмові* Автор м.ін. пише:

Більшість лемків на вигнанні опинилася в Україні.

Оскільки у говірці лемків наголос падає на перший склад (вода, коза), та завдяки частки „лем", це послужило, особливо з боку несвідомого місцевого населення, до насмішок над ними. (...) Наводжу приклади:

„Лемку, лемку, скурвий сину,
Чом приїхав на Вкраїну?
На Вкраїні тяжко жити,
А лем знаш дітей робити.
В нас і так тут тяжкі біди,
Вертай, лемку, у Бескиди!" (...)

В *Спогадах* Автор м.ін. пише:

Бідували страшенно. Їсти не було що. Харчувалися переважно лободою і яблуками, які вже потроху достигали. А коли появились колоски, то ходили цілою родиною збирати, за що не раз були гнані і биті господарями. (...) Це був не обіцяний рай, а тюрма на свободі.

Вшытко єдно – як повідат Автор в *Передмові*:

В Україні мені доля усміхнулась. Я став лікарем і радію, що серцем і душею злився з дорогою мені українською спільнотою. Але туга за рідним краєм ще й досі болить мене.

Подібне ставліня до справы мают, ачий більшістю, Лемкы в Україні. Поминаючы тугу, котра тліє іщы лем серед старшого покоління. Рідко (а може ся мылю), вырве ся такій адде, бодай кус критычний голос:

(...) Говорять всі завжди з пафосом, і кожен у виступі акцентує, що лемки є найзахіднішою гілкою українського народу. Що цікаво, — на бойківських чи гуцульських фестивалях ніколи [того] не почуєте (...) А на лемківському святі це постійний рефрен. (Анна Кирпан, *Дзвони Лемківщини*, „Бесіда" Нр 116, с. 11).

В Семена Возняка домінує соборна ортодоксийність:

Та хто правдиво нам відкриє очі,
Бо дехто ще знедолених всіх нас,
Відкрито скажем, як Павло Маґочі,

До відокремлених відносить рас...
Та хто ми є,
з Карпат дзвінкоголосних?..
Ми – українці, не карпатороси.
„Лемки" (Сонет)

Очывидні, достоменніст то каждого особиста справа, але – подражаючы молодій Лемкыни в Україні, Анні Кырпан, повім – ци мы, Лемкы, мусиме быти, як гварят Полякы – *bardziej papiescy niż sam papież?* Маш, Брате Семане, поетычний талант. Та ци вартат го в поезиі, тій Ясній Краіні тратити на пропаґанду?

Жебы не кінчыти дисонансом, закінчу Твоім, Брате ... дисонансом:

Сьогодні, коли ми будуємо нову Українську державу і знов терпимо нестатки (...) ставимо питання: за що нас, лемків, так жорстоко покарано, за що терпимо нові злидні і чи настане кінець нашим стражданням?

Додумую ся, же іде о страждання з економічных причын. Лем!? **(пт)**

Краківскій Бурсак

Участникы І Конкурсу Рецитациі Лемківской Поезиі, Розділя '2006.

Запрашаме до участи в VI Конкурсі Рецитациі Лемківской Поезиі

(основна школа і ґімназия)

Цілі конкурсу:

- набытя вразливости на красу поезиі,
- познаваня культуры Лемковины через красу поетычного слова,
- вказаня красы поезиі лемківской меншыны,
- пошырюваня літературной творчости в языках народовых меншын,
- інтеґрация участників,
- розвиваня заінтересувань і рецитаторскых здібности учеників

Регулямін конкурсу:

В конкурсі можут взяти участ діти і молодіж основных шкіл і ґімназий (тіж і тоты, котры не участвуют в занятях лемківского языка).

Конкурс проведений буде в даных двох категориях:
Основна школа:
— I – II кляса
— III – IV кляса
— V – VI кляса
Ґімназия:
— I – III кляса

Правила участи:

Основна школа –
Участник конкурсу приспособлює до рецитациі **два вершы ріжных лемківскых поетів** з буд-якого періоду. Допущат ся рецитацию **єдного** верша в языку інчым як лемківскій.

Ґімназия –
Участник конкурсу приспособлює до рецитациі **два вершы ріжных лемківскых поетів, з чого єден обовязково взятий з антологіі** *Ци то лем туга, ци надія. Антологія повыселенчой лемківской літаратуры* (Лігниця 2002). Допущат ся рецитацию **єдного** верша в языку інчым як лемківскій.

Зголошыня:
Учытель зголошат до конкурсу максимальні 2 учеників в окремых категориях в терміні **до 20 мая 2011 р.** Карты зголошынь належыт переслати до орґанізатора – Осередок Православной Культуры „Елпіс" (мож електронічном почтом) ци тіж преказати о. Романови Дубец, одповідальному за орґанізацию конкурсу. (...)

Зголошыня (в залучыню) повинно вміщати:
- імено і назвиско участника, кляса, школа
- імено і назвиско ведучого учыталя
- наголовкы і авторство верши, язык рецитациі

Преслуханя конкурсовы одбудут ся в будинку Осередка Православной Культуры „Елпіс" в Ґорлицях 4. червця (субота), год. 10.оо
Жірі конкурсу покликує орґанізатор.

Орґанізаторе забезпечают участникам страву. Можливий є частичний зворот коштів доізду (особливі для участників споза малопольского воєвідства – сума до узгідніня).
Для участників зо західніх земель орґанізаторе забезпечают нічлігы і цілодобове стравуваня.
Во всякых справах і вантпливостях просиме о контакт з орґанізатором

Орґанізатор:
Ośrodek Kultury Prawosławnej „Elpis" w Gorlicach,
e-mail: ks1roman@poczta.onet.pl,
Fax. (18) 352 69 89, ul. Brzechwy 2, 38-300 Gorlice

Од Редакциі: Ачий студенти не будут мати нич против поміщыню того материялу на іх стороні, адже ґімназийникы онедолга будут студентами.

⇦ Павльо Малецкій в приявности президента Кракова Яцка Майхровского одберат цертифікат о признаню стипендиі.

„Одмінник”

Одмінник (польскій *odmieniec*) в нашій народній культурі осцилює значыньово медже пейоратывністю а возвышеністю. Сновиґат ся мі по голові *юродивий*, одгрецкій *протей*, хтоси, хо є гейбы посеред нас, але такой поза нами, то є, як бы не обертати – одмінник. Та нашого днешнього героя – а є ним Павльо Малецкій – якоси не годен єм вмістити в тій простори. Адже ден попри дни, свято попри святі є він автентычні, нескрывано і, конецкінцьом, неодмінні посеред нас, вьєдно з нашыма насущныма днями, з нашыма народныма вздвигами і з нашыма... „гріхами” – природньом, тіж і окроплюваном стихійністю.

Чом товды выпырснул єм з оным „одмінником” в наголовку? Правда, обезпечыл єм ся цитувальником, та – вшытко єдно. Видимо, як заворожэному славянофільови, сконотувало ся мі оне з росийскым *отменный*, украіньскым *відмінний*, то є – досконалий, а очами колишнього учыталя смотрячы, што бельфрувал в польскій школі (чысто своіх не маме ішы) – celujący. А сесе уж сідит (мало того – треба бы го окріслити незаступленым росийскым *превосходный*) в контексті того, што єм прочытал недавно в газеті „Dziennik Polski”:

„Wczoraj w sali obrad Urzędu Miasta wręczono stypendia naukowe dla najzdolniejszych studentów i doktorantów na rok akademicki 2010/2011. – To dzięki wam Kraków wybierany jest przez największe korporacje światowe, a w przyszłości dzięki waszemu wkładowi w naukę nasze miasto będzie się mogło rozwijać. Kiedy za kilkanaście lat wasze nazwiska będą już w encyklopediach – pamiętajcie, że wasze kariery zaczynały się od Stypendium Miasta Krakowa – mówił prezydent Jacek Majchrowski. W sumie nagrodzonych zostało 37 osób. // Laureatami stypendium naukowego Miasta Krakowa na rok akademicki 2010/2011 zostali: (...) **Paweł Małecki (AGH)** (...). [O] tegoroczne stypendium wnioskowały 474 osoby, z których większość, bo aż 279, stanowili doktoranci. (...) Każdy z nagrodzonych otrzyma stypendium za 10 miesięcy w wysokości w sumie 13 818,32 zł (brutto).” (WARS, *Najzdolniejsi studenci nagrodzeni „Dziennik Polski”* /Data komunikatu: 2011-03-09/)

Отже, вшытко єдно – маме одмінника, на добру справу, без цитувальника. Барз здібного, барз працовитого. І барз съвідомо свойого! Котрому писма шлют (см. долов) – окрем материньского, отчого дому – на адрес: paulo.lemko@gmail.com .Дякуєме Павлю! На могы і благы Тобі літа! (Уйко Петро)

Kraków, 23 lutego 2011 r.

Pan
Paweł Małecki
ul. Wrońskich 60
38-300 Gorlice
paulo.lemko@gmail.com

W imieniu Prezydenta Miasta Krakowa mamy przyjemność poinformować, że został Pan laureatem IV edycji stypendium naukowego Miasta Krakowa dla szczególnie uzdolnionych studentów i uczestników studiów doktoranckich krakowskich uczelni wyższych i innych jednostek naukowo-badawczych.

Zapraszamy Pana na uroczystość wręczenia dyplomów w dniu 8 marca 2011 r. o godz. 16 do Sali Obrad Rady Miasta Krakowa im. Stanisława Wyspiańskiego, pl. Wszystkich Świętych 3-4.

Stypendium zostanie przelane na konto bankowe podane przez Pana we wniosku o przyznanie stypendium w dwóch transzach – pierwsza – po wręczeniu dyplomu, druga – do końca sierpnia 2011 r.

Z poważaniem,

Marta Patena
Przewodnicząca Komisji Stypendialnej
Rada Miasta Krakowa

Anna Korfel-Jasińska
p. o. Dyrektora Wydziału Edukacji

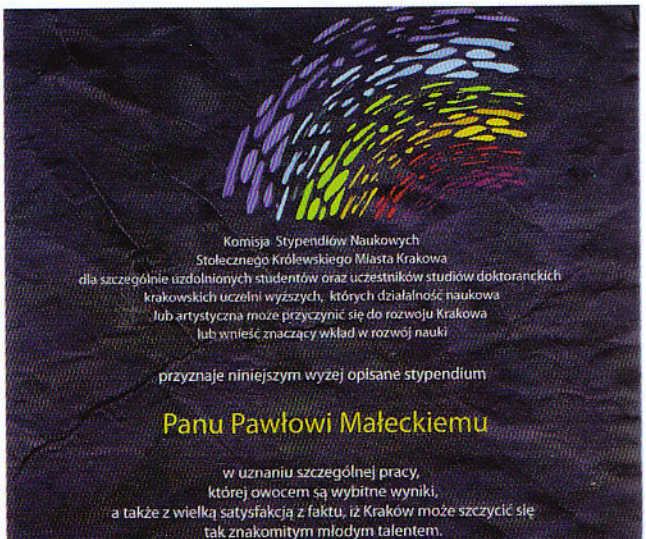

ЖАРТЫ ЕМІҐРАНТІВ

На канадскій граници

До єдного фармера, што жыл недалеко канадской границі пришло двох бутлегерів, што перевозили нелеґальні палюнку з Канады, і ґварят:

— Заплатиме ти 50 дулярів за ужываня твойой стодолы на єден ден.

— Та нашто она вам ся придаст на єден ден? — зьвідал ся фармер.

— Мы хочеме перетримати в ній транспорт палюнкы, якій перевеземе в ночы з Канады.

Фармер ся згодил, але потім роздумал, же може сам достати ся до біды, та повідомил пограничну сторожу. Пограничникы стерегли стодолу два дни і дві ночы, але бутлегеры з палюнком не пришли.

О пару дни пришли бутлегеры до фармера і заплатили рент за стодолу, як было домовлене.

— Але вы не ужывали мойой стодолы — зачудувал ся фармер.

— Мы єй ужывали — пояснили бутлегеры. — В тот час, як пограничникы стерегли вашу стодолу, мы в інчым місци перевезли через границю штырі бочкы палюнкы.

Чом в Америці голосно бесідуют

Молодий еміґрант приіхал зо Старого Краю ґу свойому стрыкови в Америці. Перше, што зауважыл, то было, же вшыткы люде бесідуют барз голосно.

— Стрыку, чого вы так кричыте коли бесідуєте? — зьвідал.

— Жебы вказати, што мы Американе і никого ся не боіме.

— А як дакому не любит ся, жебы до него так голосно кричали? — допинал молодий еміґрант.

— То крикне: „Шарап!" - По нашому то значыт: Стуль пыск!

— А товды што?

— Товды треба быти „шарап".

За выданьом: *Карпаторусский Календар Лемко-Союза на год 1956*

Федор ВІЦО / ІЛЬКО СОВА З БАЮСОВА

Афоризмы (мудріст)

Мудры спричыняют ся, же стаєме ся мудрыма, добры – же стаєме ся добрыма, мужні – же мужніма, (Бертольд Брехт)

Мудры заєдно ся вчат, глупы найчастійше вшыткo знают. (Аполінар Деспіно)

Не старчыт дуже знати, жебы быти мудрым. (Гераклит)

Мудрий помалы мыслит і ґварит, але прудко робит. (Конфуций)

Хоцбы сме і могли стати ся вчены вченістю другых, мудрыма можеме быти лем власном мудрістю. (Мішель де Монтань)

Мудріст є шептом самітника зо самым собом посеред гуркітливой торговиці. (Фрідріх Нітше)

Хто судит, же першом половином мудрости є нич не кохати, а другом ничого не потупляти, тому не остає нич, як лем плечами одвернути ся од сьвіта. (Артур Шопенгауер)

Як быти мудрым? Добрі скрывати глупоту. (Джордж Б. Шоу)

Максим і Клим

— Зас єс ся спил! — ґварит до Клима баба. — А преці обіцял єс, же станеш ся інчым чловеком.

— І стал єм ся, але тот другій чловек тіж зачал пити.

•

До Клима приходит поліція, дуркают до двери.

— Хто там?

— Поліція!

— Чого хцете?

— Побесідувати.

— А кілкох вас єст?

— Двох.

— Та побесідуйте зо собом.

•

Максимова дітина нияк не годна заснути. Максимиха ґварит:

— Може бы-м му засьпівала?

— Чом одраз так?! Спрібуй найперше по доброму.

•

— Знаш што, Максим? Не подабат ся мі тото, же так часто застаю тя з мойом бабом.

— Видиш, Климе, то квестия уподабаня. Єдному ся подабат сесе, другому тамто...

•

Іґомость повчує Клима:

— Подумай лем! Кєд бы сме поставили пред бараном відра: з водом і з палюнком, то чого напьє ся баран?

— Воды!

— Виджу, же спохвачаш! А чом?

— Бо баран!

СТАНІСЛАВ ЄЖИ ЛЄЦ

Він і я

Роками ся так дігінчыме,
уж єден не зімат другого.
Я в серци ідею тримам,
Він фану перед порогом.

Посвячыня

Посвячыня таблиці,
посвячыня бічниці,
Посвячыня сикавкы
в Нижнім Куликові.
Просиме выявити
тоту таємницю,
Коли увагу посвятят
обывательови.

Під єдным дахом

Преважні під єдным дахом
жыє Облуда зо Страхом.

О деякых

Хвалит ся тот і сес,
же за Христом іде.
По што? Кед го лем стрітит,
выкрикне му: Ты Жыде!

О часі

Іщы ниякій бич
років не стримал нич.

О чудных шпецах

Не терплю такой парафіі
і такой наукы,
де шпецы од каліґрафіі
не знают азбукы.

Мокра робота

Зажерто дотля дишпутуют,
аж єден другого оплює.

Зір і слух

Ни єден зо змыслів
не є досконалий,
кед в парі з другыма не іде.
Дост того слуханя
о вільници мал єм,
рад бы-м на очы ю виділ.

З польского перевьюл Петро Мурянка

Послухайте вшыткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Підозрил єм Мурянку як переводил на нашу лемківску бесіду ону Лєцову фрашку „О деяхых". Же то піж зграло ся такє при оным Ґросовым наступным ренесансі, при тых його „Златых жнивах"! І так мя, го тым Велькым Пості, тырвога обышла! Же чом? – зьвідате.

На мысли мам передшу свою бесіду, з передшой „Бесіды", де-м Вам гварил о списуваню населіня нашой державы, значыт – державы в якій жыєме. А оно уж од 1 квітня ся зачне! Тым способом пред дверми, ба! – на порозі сме. І побоюю ся, ци ся до нас державникы не однесут істі так, як в Лєцовій фрашці.

...А може?! Може я жлі мышлю? Бо най бы лем так было! Жебы нас было по списуваню так вельо і так міцных, што ідентифікувано бы нас безблудні як Циґаніе. На каждій улици, на каждій дражці жебы выкрикувано: — Ты Лемку! ***(пт)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego / rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z dostępnej prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Malarz, którego musnęły anioły* (Magda Husarska-Szumiec, Urszula Wolak) – rzecz o Jerzym Nowosielskim;
str. 7 – *O Nowosielskim mówią* (K. Czerni, A. Osęka, A. Rottenberg, A Starmach);
str. 8 – *Poza kanonem – pośmiertnie o Jerzym Nowosielskim* (Ołena Duć-Fajfer);
str. 11 – *O ikonach, O herezji /.../* (J. Nowosielski);
str. 12 – *Epyfan Drowniak – Nikifor na nowo nobilitowany* (pt) – o fascynującym odkryciu, starym zdjęciu;
str. 13 – *Dwadzieścia lat temu w Medzilaborcach* (Andrzej Kopcza) – wspomnienia z I Światowego Kongresu Rusinów;
str. 14-15 – przedspisowy materiał propagandowy;
str. 16 – Program VI Kongresu SŁ;
str. 17 – *Jak traktuje Rusenkę i nas łemkowski „prowid" na Ukrainie* (Petro Trochanowskij) – refleksje;
str. 18 – *Łemkowska zootechnika* (Bohdan Horbal) – rzecz o prof. A. Felenczaku i prof. H. Chomkowiczu;
str. 19 – *Wielki Słowianin* (pt) – o A. Dobriańskim;
str. 20 – *Prośby, Rozmowa* (Hawryił Hattinger-Kłebaszko) – miniatury prozą; *Ogródek Chrystus miał* (sł. M. Lermontow, sł łemk. P. Murianka, autor muzyki nieznany);
str. 22 – „Z wydawniczej półki": *Dzieje Ukraińców w Polsce*... (R. Drozd, B. Halczak); *Dawna Sądecczyzna - Łemkowie* (M. Brylak-Załuska); *Pereselenci / Przesiedleńcy* (S. Wozniak) – omówienie;
str. 24 - „Krakiwskij Bursak" – dodatek do „Besidy";
str. 26 – *Na kanadyjskiej granicy, Czemu w Ameryce głośno rozmawiają* (żarty emigrantów); *Aforyzmy*; *Maksym i Kłym* – dowcipy;
str. 27 – Fraszki (S. J. Lec, przekład P. Murianka); *Miejsce na refleksje* (pt).

Na pierwszej stronie okładki: *Radosna bazia*, foto: Piotr Basałyga

Na ostatniej stronie okładki: Beata Dyszkiewicz, *Jerzy Nowosielski*

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków ♦ Redaguje zespół: Piotr Basałyga, Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Damian Trochanowski, Piotr Trochanowski – redaktor naczelny ♦ Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. p. 83; e-mail: besida@gmail.com ♦ Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-220 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 (internetowa strona: http://www.stowarzyszenielemkow.pl) - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę ♦ cena pojedynczego egzemplarza – 5,00 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 42,00 zł. Konto: PEKAO SA o/Legnica 03 1240 1473 1111 0000 2521 9690 z dopiskiem: Na prenumeratę „Besidy"

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Numer wydano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Beata Dyszkiewicz, *Jerzy Nowosielski*